

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Hanna Lindhe

Statslösa palestinier på flykt

- mot vilket land ska deras asylansökan prövas?

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Anna Bruce

Termin för examen: VT2016

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Metod och material	7
1.5 Forskningsläge	11
1.6 Disposition	12
2 NÄR PRÖVNINGEN AKTUALISERAS	14
3 INNEBÖRDEN AV <i>HABITUAL RESIDENCE</i> FÖR TILLÄMPNINGEN AV ARTIKEL 1 A 2 I FLYKTINGKONVENTIONEN	18
3.1 Kriterier att beakta	18
3.1.1 Bosättning	18
3.1.2 Faktisk situation	19
3.1.3 Vistelsens längd	19
3.1.4 Levnadscentrum	20
3.1.5 Formell eller laglig koppling till landet	20
3.1.6 Laglig rätt att återvända	21
3.2 <i>Habitual residence</i> och <i>domicile</i>	21
3.3 Sammanfattning av begreppets innebörd för tillämpningen av artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen	22
3.4 <i>Habitual residence</i> i flera länder	22
3.4.1 Det senaste landet	23
3.4.2 Det första landet	23
3.4.3 Alla länder	24
3.4.4 Ett fjärde alternativ	24
3.4.5 Sammanfattning av <i>habitual residence</i> i flera länder	25
4 MIGRATIONSDOMSTOLARNAS TILLÄMPNING	26

4.1	Användning av <i>vanlig vistelseort</i> och andra bosättningsbegrepp	26
4.1.1	Användning av <i>vanlig vistelseort</i>	26
4.1.2	Användning av <i>anknytning</i> eller <i>koppling</i>	28
4.1.2.1	Anknytning till flera länder	28
4.1.3	Användning av både <i>vanlig vistelseort</i> och <i>hemvist</i>	29
4.1.4	Användning av endast <i>hemvist</i>	30
4.1.5	Ingen användning av begreppen <i>vanlig vistelseort</i> eller <i>hemvist</i>	31
4.1.6	Ursprung	32
4.1.7	Sammanfattning av användningen av begrepp	32
4.2	Kriterier och argumentation i valet av land	33
4.2.1	Född och uppvuxen	33
4.2.2	Resehandlingar, identitetskort och registrering	35
4.2.3	Legal eller illegal vistelse	36
4.2.4	Senaste landet	37
4.2.5	Avsikt och etablering	38
4.2.6	Sammanfattning av kriterier och argumentation	39
5	INNEBÖRDEN AV <i>HABITUAL RESIDENCE</i> I ANDRA RÄTTSLIGA SAMMANHANG	41
5.1	Förekomsten av <i>habitual residence</i> i andra rättsliga sammanhang	41
5.2	Kriterier att beakta	43
5.2.1	Faktisk situation	43
5.2.2	Alla relevanta omständigheter	43
5.2.3	Vistelsens längd	44
5.2.4	Avsikt med vistelsen	45
5.2.5	Levnadscentrum eller centrum för intressen	46
5.2.6	Koppling till landet	46
5.2.7	Formell eller laglig koppling till landet	47
5.3	<i>Habitual residence</i> och <i>domicile</i>	48
5.4	Sammanfattning av begreppets innebörd i andra rättsliga sammanhang	49
5.5	<i>Habitual residence</i> i flera länder	50
6	DET SVENSKA BEGREPPET <i>HEMVIST</i>	51
6.1	<i>Hemvist</i> i några svenska lagar	51
6.1.1	Folkbokföring	51
6.1.2	Rättegångsbalken	52
6.1.3	Utsökningsbalken	52
6.1.4	Svensk internationell privat- och processrätt	52
6.1.5	Medborgarskapslagen	53
6.2	Sammanfattning av begreppets innebörd	54
7	FÖRHÅLLET MELLAN DE OLIKA BEGREPPEN	55
7.1	Förhållandet mellan de svenska och engelska begreppen	55
7.2	Skillnad mellan <i>hemvist</i> och <i>vanlig vistelseort</i>	56

8	ANALYS OCH SLUTSATSER	58
8.1	Domstolarnas användning av olika begrepp	58
8.2	Betydelsen av vilket begrepp domstolarna använder sig av	59
8.3	Innebörden av <i>vanlig vistelseort</i>	60
8.4	<i>Vanlig vistelseort</i> i flera länder - val av prövningsland	63
8.5	<i>Hemvist</i>	65
8.6	Rekommendation	65
	BILAGA A	67
	BILAGA B	68
9	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	69
9.1	Offentligt tryck	69
9.2	Litteratur	70
9.2.1	Böcker	70
9.2.2	Artiklar	70
9.2.3	Lagkommentarer	70
9.3	Övriga källor	71
9.3.1	Material utgivet av FN-organ	71
9.3.2	Övrigt material	72
10	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	73
10.1	EU-domstolens praxis	73
10.2	Svensk praxis	73
10.2.1	Migrationsdomstolen i Göteborg	73
10.2.2	Migrationsdomstolen i Luleå	73
10.2.3	Migrationsdomstolen i Malmö	73
10.2.4	Migrationsdomstolen i Stockholm	74
10.2.5	Migrationsöverdomstolen	74

Summary

A stateless Palestinian can be granted a status as a refugee or an alternative status if he or she is risking persecution in and is outside the country of his *former habitual residence*. The asylum application should be examined in relation to that country.

The term *former habitual residence*, which in the Swedish aliens' act is translated into *vanlig vistelseort*, has not been defined in Swedish law, preparatory works, court practice or literature and the term's meaning is not clear.

In this paper I examine whether the court practice in Sweden is consistent when they apply the aliens' act. I also examine which criteria the courts should consider when they decide in relation to which country they should examine the asylum application.

After an examination of 37 Swedish judgments I conclude that the courts use the term used in the law, *habitual residence*, in only 14 of those judgments. In the rest of the judgments they use several other terms and their use of terms is not uniform. I then examined whether the term used affected which criteria the courts consider to decide where the applicant was *habitually resident*. I concluded they consider the same criteria regardless of which term they use. The court practice is therefore not consistent.

To reach a conclusion as to which criteria the court should consider I examined the meaning of the term for this specific field of law but also its meaning in other fields of law.

The applicant must have been resided in a country more than temporary to be considered *habitually resident* there. It is not clear how long that residence must have lasted, but there has to be some kind of connection between the person and the country. Such a connection can be shown if the person has family, work or assets in the country. The connection with the country must not be formal or legal.

I then compared the meaning of *habitual residence* with the meaning of *domicile*. I also compared *habitual residence* with another Swedish term, *hemvist*, used by the Swedish courts. A person must have an intention to stay in a country permanently to be considered to have his or her *domicile* in that country. Such an intention is also often required when applying the Swedish term *hemvist*. Therefore, more is required to be considered to have *domicile* in a country than to be considered *habitually resident* there.

Even though there are similarities between the different terms, they do not always mean the same thing and the courts should use the term used in the Swedish aliens' act and they should consider the same criteria when applying that law.

A stateless person can be *habitually resident* in more than one country. I recommend the courts to examine the asylum application in relation to all those countries in which the applicant is *habitually resident*. If the applicant does not meet the criteria to be granted a refugee status in relation to any of those countries, and if he or she is able to return to there, the applicant should be returned to that country.

Sammanfattning

En statslös palestinier kan beviljas flyktingstatus eller status som alternativt eller övrigt skyddsbehövande om han eller hon riskerar förföljelse i, och befinner sig utanför, det land där han eller hon har sin *vanliga vistelseort*. Det är också mot det landet som prövningen av asylansökan ska göras. Begreppet *vanlig vistelseort* har inte definierats i svensk lag, förarbeten, praxis eller doktrin och dess innebörd är oklar.

I uppsatsen utreder jag om de svenska domstolarna är konsekventa i sin tillämpning av utlänningslagen samt vilka kriterier de ska beakta i valet av mot vilket land en statslös palestiniers asylansökan ska prövas.

Vid en utvärdering av 37 domar konstaterar jag att domstolarna endast använder sig av begreppet *vanlig vistelseort* i 14 domar. Andra begrepp de använder sig av är *hemvist*, *anknytning*, *koppling*, *ursprung* eller inget begrepp alls. Begrepps användningen är därmed inte enhetlig. Jag undersökte sedan huruvida vilket begrepp de använder sig av har någon betydelse för vilka kriterier de beaktar för att bestämma var den sökande har sin *vanliga vistelseort* och som domstolarna väljer att göra prövningen mot. Det har inte någon betydelse vilket begrepp de använder sig av utan de beaktar samma kriterier oavsett. Domstolarna är därmed inte konsekventa i sin tillämpning. För att komma fram till vilka kriterier de svenska domstolarna ska beakta har jag undersökt innebörden av *vanlig vistelseort* i det aktuella rättsliga sammanhanget, men också i andra rättsliga sammanhang i vilka begreppet används.

En statslös person ska ha varit bosatt i ett land mer än tillfälligt för att ha sin *vanliga vistelseort* där. Det är oklart hur lång tid som krävs men det ska ha uppkommit någon slags länk mellan den sökande och landet. För att avgöra om en sådan länk finns kan domstolarna beakta om personen har till exempel familj, arbete eller tillgångar i landet. Kopplingen till landet måste inte ha varit formell eller legal.

Jag jämförde också begreppets engelska motsvarighet *habitual residence* med begreppet *domicile*. Vidare jämförde jag *vanlig vistelseort* med *hemvist*. För *domicile* krävs en avsikt att bosätta sig i landet permanent. Alltså krävs det mer för att en person ska anses ha sitt *domicile* i ett land än vad som krävs för att personen ska anses ha sitt *habitual residence* där. Också för *hemvist* krävs ofta en avsikt att stanna i ett land en längre tid, vilket inte krävs för *vanlig vistelseort*.

Även om det förekommer vissa likheter betyder begreppen inte alltid samma sak och det är av vikt att domstolarna använder sig av det begrepp som används i utlänningslagen och att de då beaktar samma kriterier.

En statslös person kan ha sin *vanliga vistelseort* i flera länder och jag rekommenderar de svenska migrationsdomstolarna att göra prövningen mot alla de länder som utgör personens *vanliga vistelseort*. Om personen inte uppfyller kriterierna för att beviljas flyktingstatus i förhållande till något av dessa länder och har möjlighet att återvända dit bör personen sändas åter till det landet.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till de anställda på Migrationsdomstolen vid Förvaltningsrätten i Malmö som inspirerat mig i mitt val av uppsatsämne. Jag vill också rikta ett stort tack till min handledare Anna Bruce för den värdefulla vägledningen under arbetet med uppsatsen. Avslutningsvis tackar jag Karin, Malin och Sofia för ert sällskap under alla uppsatsskrivande timmar i biblioteket.

Förkortningar

1954 års konvention	1954 års New York-konvention om statslösa personers rättsliga ställning
Flyktingkonventionen	1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning
FN	Förenta nationerna
IÄL	Lag (1904:26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap
MIÖD	Migrationsöverdomstolen
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
Skyddsgrundsdirektivet	Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet
UB	Utsökningsbalk (1981:774)
UNHCR	Förenta nationernas flyktingkommissariat (United Nation's High Commissioner for Refugees)
UNRWA	Förenta nationernas organ för palestinska flyktingar i Mellanöstern (United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East)
UtlL	Utlänningslag, SFS 2005:716

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Palestinska flyktingar är idag världens största flyktinggrupp och mer än fem miljoner personer är registrerade hos organisationen UNRWA¹ i dess verksamhetsområde bestående av Jordanien, Libanon, Syrien, Västbanken och Gaza. Flera hundra tusen palestinska flyktingar har tvingats fly på grund av konflikten i Syrien men även andra konflikter i området har tvingat palestinska flyktingar på flykt.²

Föreställ dig en statslös palestinsk familj som har bott i Irak i 20 år. De hade hus, arbete och vänner där. En dag tvingades de fly från Irak till Syrien där de nu bott i tio år. De fick lämna allt de hade i Irak och har inte längre någon koppling dit. Sedan bröt kriget ut i Syrien och familjen tvingades återigen på flykt. De har nu tagit sig till Sverige och lämnat in en asylansökan här.

De flesta flyktingar i samma situation som familjen ovan skyddas genom UNHCR³ och Flyktingkonventionen⁴ så länge de uppfyller kraven i dess flyktingdefinition. Vem som kan beviljas flyktingstatus och vilket skydd de har rätt till regleras i denna konvention. Motsvarande bestämmelser finns i EU:s Skyddsgrundsdirektiv⁵ och i den svenska utlänningslagen.⁶ Statslösa palestinier har dock en särställning inom flyktingrätten då de i vissa fall redan skyddas av UNRWA och de kan därmed vara undantagna från rätten till flyktingstatus enligt dessa rättsliga dokument. Det finns dock situationer då en prövning av deras rätt till flyktingstatus är aktuell, vilka beskrivs i avsnitt 2. I och med att familjen tagit sig till EU och Sverige aktualiseras också en prövning av om familjen är alternativt eller övrigt skyddsbehövande enligt Skyddsgrundsdirektivet eller UtIL.⁷ Det ska i alla dessa situationer, enligt alla tre rättsliga dokument, prövas om den statslösa familjen kan återvända till det land där de har sin *vanliga vistelseort*. Frågan är då om Irak eller Syrien, eller kanske båda länderna, utgör familjens *vanliga vistelseort*. Det är också mot det land där de har sin *vanliga*

¹ Förenta nationernas organ för palestinska flyktingar i Mellanöstern.

² UNRWA, *Protecting Palestine Refugees*, s. 4.

³ Förenta nationernas flyktingkommisariat.

⁴ 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, United Nations, Treaty series, vol. 189, p. 137, härefter förkortad Flyktingkonventionen.

⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet (omarbetning), härefter förkortat Skyddsgrundsdirektivet.

⁶ Utlänningslagen (2005:716), härefter förkortad UtIL.

⁷ Vem som är subsidiärt skyddsbehövande definieras i artikel 2 (f) i Skyddsgrundsdirektivet. Den svenska motsvarigheten, alternativt skyddsbehövande, återfinns i 4 kap. 2 § UtIL, och i 4 kap. 2 a § UtIL definieras vem som är övrigt skyddsbehövande.

vistelseort som prövningen av deras behov av skydd ska göras. Det är alltså på grund av statslösheten som ett val av land att göra prövningen mot aktualiseras.

I lagtexten står det som sagt att prövningen ska göras mot det land där de har sin *vanliga vistelseort*. Men i Sverige är innebörden av begreppet *vanlig vistelseort* inte definierad i lag, förarbeten eller doktrin. Inte heller Migrationsöverdomstolen har kommenterat dess betydelse. Frågan är då hur Migrationsverket och migrationsdomstolarna ska veta enligt vilka kriterier de ska avgöra mot vilket land prövningen ska göras. Vilket land bedömningen görs mot är också av avgörande betydelse för den statslösa palestinska familjen i och med att det avgör om de kan anses vara flyktingar eller annan skyddsbehövande. Om prövningen görs mot Syrien kommer familjen i Sverige automatiskt beviljas uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande på grund av konflikten och säkerhetsläget där. Om prövningen istället görs mot Irak är det inte lika säkert att de kommer att beviljas uppehållstillstånd.

1.2 Syfte

Att utreda var en statslös palestiniere ska bedömas ha sin *vanliga vistelseort* samt mot vilket land prövningen ska göras är av stor betydelse för ett mycket stort antal flyktingar. En sådan utredning får som sagt också praktisk betydelse för Migrationsverket och Sveriges migrationsdomstolar i deras tillämpning av Util.

Mot bakgrund av betydelsen för både den enskilde och för rättstillämpningen är syftet med uppsatsen att utreda om de svenska migrationsdomstolarna är konsekventa i sin tillämpning av Util samt vilka kriterier de ska beakta i valet av mot vilket land en statslös palestiniere asylansökan ska prövas.

Jag utreder vilka kriterier domstolarna beaktar vid valet av land i nuläget. Detta görs genom en analys av vilka kriterier som är och ska vara avgörande i domstolarnas bedömning. Rättsläget är oklart och jag ämnar komma fram till vilka rättsregler domstolarna har att förhålla sig till. Jag analyserar också vilka bosättningsbegrepp som är och ska vara ledande i rättstillämpningen. *Vanlig vistelseort* måste definieras och det måste klargöras vilka kriterier som ska kopplas till begreppet. Syftet är därmed att samla information för att användas av domstolarna i deras fortsatta tolkning och rättstillämpning. Det får också betydelse för den enskilde statslösa palestiniern. Konsekvenserna av vilket land domstolen väljer att göra prövningen mot kan vara oerhört allvarliga. Individen riskerar att prövningen görs mot, ur dennes perspektiv, ”fel” land på grund av det oklara rättsläget. Om staten till exempel önskar begränsa antalet personer som beviljas uppehållstillstånd kan samma land, ur statens perspektiv, vara ”rätt” land att pröva ansökan mot. Domstolarna måste vara konsekventa i sin bedömning. Det ska inte finnas ett spelrum för domstolarna att begränsa skyddet för statslösa

palestinier på detta sätt genom att de beaktar olika kriterier från fall till fall. Därför är en sammanställning och utredning av rättsläget och tillämpningsläget av vikt både för domstolarna och för de statslösa palestinier som söker asyl i Sverige.

1.3 Frågeställningar

För att uppnå det ovan beskrivna syftet har jag utgått från två huvudsakliga frågeställningar.

Enligt vilka kriterier görs valet av land idag och vilka kriterier ska tillämpas av domstolarna?

Vilka bosättningsbegrepp används av domstolarna i samband med valet av land och hur påverkar valet av begrepp vilka kriterier som används av domstolarna?

För att besvara den andra frågeställningen utgår jag även från följande underfråga.

I vilken utsträckning används bosättningsbegreppet *vanlig vistelseort* och är det någon skillnad mellan det begreppet och andra alternativa bosättningsbegrepp?

1.4 Metod och material

För tolkningen på den internationella nivån tillämpar jag en internationell metod. I denna ingår den internationella traktaträttens tolkningsmetoder som går att finna framförallt i Wienkonventionen om traktaträttens⁸ artikel 31 och 32. Enligt artikel 31 ska en internationell konvention tolkas ärligt i överensstämmelse med den gängse meningen av konventionens termer sedda i sitt sammanhang och mot bakgrunden av konventionens ändamål och syfte. Supplementära tolkningsmedel framgår av artikel 32. Enligt artikeln kan förarbetena till konventionen och omständigheterna vid dess ingående anlitas för att få bekräftelse på den mening som framgått vid tillämpningen av artikel 31. Dessa hjälpmedel kan också användas för att fastställa meningen när oklarhet eller tvetydighet kvarstår efter en tolkning enligt artikel 31 eller sådan tolkning leder till ett resultat som uppenbarligen är orimligt eller oförnuftigt.⁹

Den andra nivån utgör en EU-rättslig metod. EU-rätten består av primära, sekundära och subsidiära rättskällor. EU:s direktiv är en sekundär rättskälla. Praxis från EU-domstolen är en subsidiär rättskälla. I sin praxis använder

⁸ Wienkonventionen den 23 maj 1969 om traktaträtten, United Nations, Treaty Series, vol.1155, p. 331, härfter förkortad Wienkonventionen.

⁹ Prop. 1987/88:47, s. 11.

EU-domstolen internationell rätt som inspirationskälla och de hänvisar till skriven rätt, sedvanerätt och rättspraxis inom denna. Svensk rätt ska tolkas konformt med internationella konventioner och med EU-rätten.

På den nationella nivån använder jag mig av en traditionell rättsdogmatisk metod och jag studerar således svensk lagtext, förarbeten och praxis.

Jag inleder med att undersöka innebörden av *habitual residence* och hur begreppet tolkats för eller vid tillämpningen av Flyktingkonventionens artikel 1 A 2.

Då Sverige valt att följa den internationella linjen är det aktuellt att redogöra för internationell statspraxis och hur andra länder har tolkat begreppets innebörd. Internationell statspraxis redogörs också för i internationell doktrin. En egen undersökning av andra länders praxis skulle vara alltför omfattande för denna uppsats. Jag har därför begränsat mig till den redogörelsen som görs i doktrinen i min jämförelse med andra länders tillämpning av begreppet.

I denna del undersöker jag även andra internationella källor bestående av bland annat soft law, vilket är icke bindande, men ändå betydande, rätt. Den soft law som används är framförallt skriven av UNHCR.

För tolkningen på den nationella nivån är dessa internationella källor av relevans. I förarbetena till UtIL anges att vägledning för tolkningen av flyktingbestämmelsen kan hämtas i UNHCR:s rekommendationer.¹⁰ Migrationsöverdomstolen har konstaterat att UNHCR:s rekommendationer inte utgör svensk lag men att de är en viktig källa för vägledning.¹¹ Sverige har hittills följt den internationella linjen och tagit UNHCR:s rekommendationer och riktlinjer i beaktande. Som ett exempel på när så skett kan nämnas då förföljelse på grund av kön och sexuell läggning fördes in i flyktingdefinitionen i UtIL.¹² Också i skälen till Skyddsgrundsdirektivet anges att samråd med UNHCR kan ge medlemsstaterna värdefull vägledning när det gäller att fastställa flyktingstatus enligt Flyktingkonventionen.¹³

Flyktingkonventionen utgör grundstenen i det folkrättsliga systemet för skydd för flyktingar.¹⁴ Skyddsgrundsdirektivet är en del av det gemensamma europeiska asylsystemet som åsyftar en fullständig och absolut tillämpning av Flyktingkonventionen.¹⁵ EU:s medlemsstater ska tillämpa Flyktingkonventionen. Skyddsgrundsdirektivet syftar bland annat till att införa gemensamma kriterier för när asylsökande ska erkännas som

¹⁰ Prop. 1996/97:25 s. 97; Prop. 2004/05:170 s. 173; Prop. 2005/06:6, s. 8.

¹¹ MIG 2007:33.

¹² Prop. 2005/06:6, s. 19-21.

¹³ Skyddsgrundsdirektivet, skäl 22.

¹⁴ Skyddsgrundsdirektivet, skäl 3-4.

¹⁵ Skyddsgrundsdirektivet, skäl 3-4.

flyktingar i Flyktingkonventionens mening.¹⁶ Skyddsgrundsdirektivet ska tolkas mot bakgrund av dess systematik och syfte med beaktande av Flyktingkonventionen.¹⁷ Sverige är folkrättsligt bunden av Flyktingkonventionen och regleringen i denna har alltså direkt betydelse för innehållet i den svenska lagstiftningen rörande flyktingar, vilket regeringen konstaterar i förarbeten till UtL. Det är av vikt att internationellt söka nå en enhetlighet vid tillämpningen av Flyktingkonventionens skyddsbestämmelser och Sverige kan inte tillämpa den på ett sätt som avsevärt avviker från andra länders tillämpning av den.¹⁸

Både Skyddsgrundsdirektivet och UtL grundar sig alltså på Flyktingkonventionen och i de förra används samma definition av en flykting och samma bosättningsbegrepp som i konventionens artikel 1 A 2. När ett bosättningsbegrepp i en svensk författning såsom i UtL direkt grundar sig på en internationell konvention, måste begreppet bygga på motsvarande begrepp i konventionen. Den engelska motsvarigheten till *vanlig vistelseort* är *habitual residence*. Tolkningen måste, som ovan konstaterats, enligt Wienkonventionen överensstämma med traktatens uttryck sett i sitt sammanhang och mot bakgrund av traktatens ändamål och syfte.¹⁹ En undersökning av bosättningsbegreppets innebörd i Flyktingkonventionen är därmed av betydelse för att förstå dess innebörd i Skyddsgrundsdirektivet och för att förstå hur de svenska migrationsdomstolarna ska tillämpa och göra bedömningen enligt UtL.

Som stöd för min tolkning av internationell rätt använder jag mig vidare av internationell doktrin. Jag använder doktrin skriven av välkända författare inom det migrationsrättsliga området för att tolka begreppet *habitual residence*. Dessa är James C. Hathaway, Michelle Foster och Andreas Zimmermann, Atle Grahl-Madsen, Guy S. Goodwin-Gill, Jane McAdam samt Susan M. Akram. Som exempel har Migrationsöverdomstolen hänvisat till Hathaway i ett av sina avgöranden vilket tyder på att doktrin skriven av honom är av stor vikt för tolkningen av Flyktingkonventionen.²⁰

I uppsatsen gör jag vidare en utvärdering av 37 domar från Sveriges fyra migrationsdomstolar som avgjorts mellan 2013 och 2015 i vilka en statslös palestinier sökt asyl i Sverige. I den första delen av denna utvärdering undersöks i vilken omfattning domstolarna använder sig av begreppet *vanlig vistelseort* och andra bosättningsbegrepp såsom *hemvist* och *anknytning*. I den andra delen undersöks vilka omständigheter, kriterier och argumentation domstolarna använder sig av i bedömningen av vilket land som domstolarna gör prövningen av behovet av skydd mot. Jag gör i denna del en begreppsanalys och undersöker vilken effekt valet av bosättningsbegrepp får.

¹⁶ Skyddsgrundsdirektivet, skäl 22-23.

¹⁷ El Kott, punkt 42-43.

¹⁸ Prop. 1996/97:25, s. 96 f.; Prop. 2005/06:6 s. 7.

¹⁹ Artikel 31 punkt 1 Wienkonventionen; se Prop. 1974:158 s. 31-34 och 110-113; SOU 1976:39, s. 281.

²⁰ MIÖD, Mål nr UM 5147-14.

Migrationsdomstolarna vid förvaltningsrätten i Stockholm, förvaltningsrätten i Malmö, förvaltningsrätten i Göteborg och förvaltningsrätten i Luleå, är andra instans i utlänningsmål och Migrationsöverdomstolen vid kammarrätten i Stockholm är slut- och prejudikatinstans i dessa mål. För att Migrationsöverdomstolen ska pröva ett mål krävs prövningstillstånd. Det kan lämnas om domstolens avgörande kan få betydelse som prejudikat eller om det finns synnerliga skäl, exempelvis om migrationsdomstolen har begått ett grovt rättegångsfel. Även om migrationsdomstolen borde ha gjort en annan bedömning räcker inte det för att Migrationsöverdomstolen ska ge prövningstillstånd.²¹ Migrationsöverdomstolen tar därmed upp förhållandevis få mål till prövning och rent praktiskt får därför migrationsdomstolarnas praxis större betydelse. Migrationsöverdomstolen har inte behandlat frågan om betydelsen av begreppet *vanlig vistelseort* varför en undersökning av migrationsdomstolarnas praxis får än mer betydelse.

De utvärderade domarna har hämtats från den juridiska databasen ”JP Infonet” som innehåller domar från alla migrationsdomstolar i Sverige. Jag har i sökningen använt mig av fraserna ”statslös palestinier”, ”vanlig vistelseort”, ”anses vara”, ”statslös”, ”anknytning”, ”hemvist” och ”UNRWA”, enskilt och i olika kombinationer, i syfte att få fram ett stort urval mål på ett neutralt sätt. Jag har identifierat domar som innehåller ett konstaterande av mot vilket land domstolen ska göra sin prövning, med eller utan en motivering av detta val. I de flesta av dessa har den asylsökande bott, vistats eller haft någon annan länk till mer än ett land, varför en bedömning av vilket land ansökan ska prövas mot blir aktuell. I några av de utvalda domarna har den asylsökande en länk till endast ett land varför valet av land aldrig aktualiseras. Jag har dock ansett det vara av relevans att utvärdera vilket begrepp domstolarna använder sig av i dessa fall. I domar där migrationsdomstolen skriver att de instämmer i Migrationsverkets bedömning har jag granskat Migrationsverkets bedömning och beaktat den som domstolens argument.

Då bosättningsbegreppet innebär för tillämpningen av artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen utreds i doktrinen redogörs också för begreppet innebär i andra rättsliga dokument och områden. Som exempel används begreppet i andra delar av Flyktingkonventionen. Det används också i 1954 års konvention.²² Jag har valt att redogöra för betydelsen av *habitual residence* inom de områden som tas upp i doktrinen.

Ett annat vanligt bosättningsbegrepp är *domicile*. En jämförelse mellan det begreppet och *habitual residence* görs för att bättre förstå det senares innebörd. En sådan jämförelse görs också i doktrinen vilket ytterligare motiverar varför jag gör denna jämförelse.

²¹ Kammarrätten, *Prövningstillstånd*.

²² 1954 års New York-konvention om statslösa personers rättsliga ställning, United Nations, Treaty Series, vol. 360, s. 117, härefter förkortad 1954 års konvention.

Habitual residence är en internationell rättslig term som härstammar från Haagkonferensen. Jag har därför valt att undersöka hur begreppet definierats inom den europeiska internationella privat- och processrätten. Framförallt undersöks EU-rättsliga regleringar och dokument samt praxis från EU-domstolen vilka Sverige är bundet av.

Eftersom domstolarna förutom *vanlig vistelseort* använder sig av bosättningsbegreppet *hemvist* går jag avslutningsvis tillbaka till den nationella nivån och gör en undersökning av betydelsen av bosättningsbegreppet *hemvist* i nationell lagstiftning. Begreppet används i många olika lagar och inom många rättsområden. En undersökning av innebörden inom alla dessa skulle bli alltför omfattande för den här uppsatsen. De lagar och rättsområden inom vilka jag valt att undersöka dess betydelse är de som hänvisas till i ett betänkande från 1976.²³ I betänkandet, som är skrivet av hemvistsakkunniga, görs en redogörelse över svenska bosättningsbegrepp. Betänkandet har fortfarande betydelse eftersom Migrationsöverdomstolen fortfarande hänvisar till det.²⁴ Förutom betänkandet använder jag mig av förarbeten till de lagar som hänvisas till. Framförallt kommentarer om bosättningsbegreppets innebörd i medborgarskapslagens²⁵ mening har jag ansett ha betydelse då Migrationsöverdomstolen är högsta instans i mål om medborgarskap. Därför undersöks praxis från Migrationsöverdomstolen i denna del.

Slutligen jämför jag *vanlig vistelseort* och *hemvist* med begreppen *habitual residence* och *domicile* för att se om det går att utläsa någon skillnad i de svenska bosättningsbegreppens betydelse.

1.5 Forskningsläge

Det finns många publicerade arbeten om undantaget av statslösa i Flyktingkonventionen och hur konventionens artikel 1 D och motsvarande artikel i Skyddsgrundsdirektivet²⁶ ska tolkas och tillämpas. Exempelvis har UNHCR publicerat en kommentar om hur de anser att artiklarna ska tolkas.²⁷ EU-domstolen har i två mål tolkat artikeln i Skyddsgrundsdirektivet.²⁸ UNHCR har kommenterat dessa domar.²⁹ Också Migrationsöverdomstolen i Sverige har avgjort ett mål där en sådan tolkning

²³ SOU 1976:39.

²⁴ Se t.ex. MIG 2013:22 och MIG 2008:17.

²⁵ Lag (2001:82) om svenskt medborgarskap.

²⁶ Artikel 12 1 a Skyddsgrundsdirektivet.

²⁷ UNHCR, *Note on UNHCR's Interpretation of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and Article 12(1)(a) of the EU Qualification Directive in the context of Palestinian refugees seeking international protection.*

²⁸ Bolbol, C-31/09; El Kott, C-364/11.

²⁹ UNHCR, *Observations in the case C-364/11 El Kott and Others regarding the interpretation of Article 1D of the 1951 Convention and Article 12(1)(a) of the Qualification Directive.*

aktualiseras.³⁰ Artiklarna har också diskuterats i doktrinen och det har även skrivits vetenskapliga akademiska arbeten på området.³¹

Det har dock inte skrivits lika mycket om den situation då en statslös person inte omfattas av dessa artiklar utan en prövning enligt artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen aktualiseras. Det har inte heller skrivits mycket om innebörden av *habitual residence*, eller den svenska motsvarigheten *vanlig vistelseort*, för denna prövning eller om mot vilket land en statslös persons behov av skydd då ska prövas.

Varken i svenska förarbeten, doktrin eller i praxis från Migrationsöverdomstolen anges mot vilket land en statslös palestiniers behov av skydd ska prövas. Det ges inte heller någon ledning för tolkningen av begreppet *vanlig vistelseort*. Det finns ett kortare avsnitt om statslösa personer i UNHCR:s handbok.³² EU-domstolen har inte kommenterat hur prövningen ska göras i denna situation. I den internationella doktrinen behandlas frågorna endast i kortare avsnitt, varav Hathaway och Fosters är det längsta.³³ Jag har inte heller kommit över något vetenskapligt akademiskt arbete som behandlar ämnet. Det är detta tomrum jag ämnar fylla med detta arbete.

1.6 Disposition

Mitt arbete inleds i avsnitt två med en beskrivning av den rättsliga regleringen rörande statslösa palestinier på internationell, EU-rättslig samt svensk nivå. I denna del beskrivs när det blir aktuellt att avgöra var en statslös palestiniers har sin *vanliga vistelseort* och mot vilket land dennes asylansökan ska prövas.

I avsnitt tre undersöker jag hur begreppet *habitual residence* tolkats och tillämpats vid tillämpningen av artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen. Begreppet jämförs också med begreppet *domicile* i detta avsnitt.

I det fjärde avsnittet gör jag en rättsfalls- och begreppsanalys. Inledningsvis undersöks vilka bosättningsbegrepp migrationsdomstolarna använder sig av i sin bedömning. Jag fortsätter sedan med att undersöka vilka kriterier som varit avgörande för domstolarna i sin bedömning av vilket land de ska göra prövningen mot. Detta för att avgöra om domstolarna beaktar olika kriterier beroende på vilket bosättningsbegrepp de använder sig av.

³⁰ MIG 2013:19.

³¹ Se t.ex. Akram, Grahl-Madsen, s. 140-142; Hathaway och Foster, s. 509-521; Zimmermann, s.537-570; Linghede.

³² UNHCR, Handbook on procedures and criteria for determining refugee status under the 1951 convention and the 1967 protocol relating to the status of refugees, härefter förkortad UNHCR:s handbok, p. 101-105.

³³ Se t.ex. Grahl-Madsen, s. 160-163; Hathaway och Foster, s. 67-75; Zimmermann, s. 462-463.

Avsnitt fem innehåller en undersökning av innebörden av *habitual residence* i andra rättsliga sammanhang. Vidare jämförs också i denna del begreppet med begreppet *domicile*.

I avsnitt sex redogörs för innebörden av det svenska bosättningsbegreppet *hemvist*.

Slutligen, i avsnitt sju, redogör jag för förhållandet mellan de olika bosättningsbegrepp jag behandlat tidigare i uppsatsen. Jag jämför begreppet *vanlig vistelseort* med *hemvist* för att se om det är någon skillnad dem emellan. Vidare undersöks huruvida de två begreppen motsvaras av och kan jämföras med *habitual residence* och *domicile*.

Uppsatsen avslutas med mina slutsatser och en analys i avsnitt åtta. I denna del ges en rekommendation över hur begreppet *vanlig vistelseort* ska tolkas samt vilka kriterier som migrationsdomstolarna ska beakta då de avgör vilket land de gör prövningen mot.

2 När prövningen aktualiseras

En statslös person är någon som inte enligt något lands lagstiftning anses vara dess medborgare.³⁴ Statslösa personer har en särställning inom flyktingrätten och då Flyktingkonventionen skrevs undantogs statslösa från dess tillämpningsområde och de behandlades istället i en separat konvention, nämligen 1954 års konvention.³⁵ Men en statslös person kan också vara flykting enligt Flyktingkonventionen.³⁶

Just statslösa *palestinier* har en särskild särställning inom flyktingrätten eftersom de är uttryckligen undantagna från Flyktingkonventionen genom dess artikel 1 D.³⁷

Enligt artikel 1 D är Flyktingkonventionen inte tillämplig på...

...”dem som för närvarande åtnjuta beskydd eller bistånd av andra Förenta Nationernas organ eller institutioner än Förenta Nationernas Höge Kommissarie för flyktingar. Därest sådant beskydd eller bistånd, av vilken anledning det vara må, skulle upphöra utan att nu ifrågavarande personers ställning blivit slutgiltigt reglerad enligt tillämpliga, av Förenta Nationernas generalförsamling antagna resolutioner, skola vederbörande utan vidare äga åtnjuta de i denna konvention stadgade förmånerna.”

Det är personer som redan erhåller skydd eller bistånd från en annan organisation inom FN än UNHCR som är undantagna enligt denna artikel, och den enda sådan andra organisation som åsyftas är UNRWA.³⁸

Det är omdebatterat huruvida det endast är de palestinier som levde vid införandet av undantaget i Flyktingkonventionen 1951, eller om det även är deras ättlingar som omfattas av det.³⁹ Det är också omdebatterat huruvida den statslöse faktiskt ska ha beretts skydd eller bistånd från organisationen eller om det räcker med att denne varit berättigad därtill. UNHCR anser att

³⁴ Definitionen av vem som är statslös går att finna i artikel 1(1) i 1954 års konvention.

³⁵ Hathaway och Foster, s. 65-66.

³⁶ Grahl-Madsen, s. 77; Hathaway och Foster, s. 66; UNHCR, Handbook on protection of stateless persons under the 1954 convention relating to the status of stateless persons, s. 10.

³⁷ En motsvarande bestämmelse finns i Skyddsgrundsdirektivet artikel 12 1 a. I UtIL finns det inte några uttryckliga bestämmelser som utesluter någon från flyktingskap på motsvarande sätt.

³⁸ El Kott, punkt 48.

³⁹ UNHCR anser att även deras ättlingar omfattas, se UNHCR, *Note on UNHCR's Interpretation of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and Article 12(1)(a) of the EU Qualification Directive in the context of Palestinian refugees seeking international protection*, s. 3. Hathaway och Foster anser dock att endast de som levde 1951 omfattas, se Hathaway och Foster, s. 515.

även de som endast är berättigade till skydd eller bistånd omfattas.⁴⁰ EU-domstolen konstaterade i målet *Bolbol* att endast personer som faktiskt erhåller skydd omfattas. Det räcker inte att en person visar att han eller hon har rätt till bistånd eller skydd från UNRWA.⁴¹ De svenska migrationsdomstolarna följer EU-domstolens linje och anser att endast de som faktiskt erhållit skydd eller bistånd omfattas.⁴²

Om den statslöse väl konstaterats vara undantagen, kan denne ändå omfattas av skyddet i Flyktingkonventionen och Skyddsgrundsdirektivet. För att återigen inkluderas krävs att skyddet eller biståndet från UNRWA upphört.⁴³ Enligt EU-domstolen har så skett antingen då UNRWA avskaffas, eller då det är omöjligt för UNRWA att fullgöra sitt uppdrag. Skälet till att biståndet upphört kan även vara följderna av omständigheter som den berörda personen inte kan påverka och som tvingar honom eller henne att lämna UNRWA:s verksamhetsområde.⁴⁴ En palestinsk flykting ska anses vara tvingad att lämna området om vederbörandes personliga säkerhet är hotad och organet saknar möjlighet att inom området garantera honom eller henne sådana levnadsförhållanden som överensstämmer med organets uppdrag.⁴⁵ Det är alltså inte möjligt för den enskilde att själv påverka huruvida han eller hon omfattas av, eller är undantagen från, skyddet.

När det väl konstaterats att skyddet eller biståndet upphört är en statslös palestinier automatiskt berättigad till flyktingstatus, vilket bekräftas av UNHCR, genom EU-domstolens praxis, i svenska förarbeten, Migrationsöverdomstolens praxis samt i doktrin.⁴⁶ I det fallet behöver den nationella domstolen i det land där den statslösa palestiniern befinner sig alltså inte göra en prövning av hans eller hennes behov av skydd och rätt till flyktingstatus. Men om personen aldrig erhållit UNRWA:s skydd eller bistånd, eller om det inte bedöms ha upphört av en giltig anledning, aktualiseras en individuell prövning av personens rätt till flyktingstatus enligt Flyktingkonventionens artikel 1 A 2.

⁴⁰ UNHCR, *Note on UNHCR's Interpretation of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and Article 12(1)(a) of the EU Qualification Directive in the context of Palestinian refugees seeking international protection*, s. 4.

⁴¹ Bolbol, punkt 51.

⁴² Se t.ex. UM 4705-4707-13; UM 7224-14.

⁴³ Också detta framgår av Flyktingkonventionen artikel 1 D samt Skyddsgrundsdirektivet artikel 12 1 a.

⁴⁴ El Kott, punkt 56-58.

⁴⁵ El Kott, punkt 63; MIG 2013:19; UNHCR's oral intervention at the Court of Justice of the European Union - Hearing of the case of El Kott and others v. Hungary (C-364/11), para. 19-20; UNHCR, *Note on UNHCR's Interpretation of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and Article 12(1)(a) of the EU Qualification Directive in the context of Palestinian refugees seeking international protection*, s. 4-5.

⁴⁶ Detta har konstaterats av EU-domstolen, se El Kott, punkt 81, samt av Hathaway och Foster, se Hathaway och Foster, s. 518-520, samt av UNHCR, se UNHCR, *Note on UNHCR's Interpretation of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and Article 12(1)(a) of the EU Qualification Directive in the context of Palestinian refugees seeking international protection*, s. 5. Se även prop. 2009/10:31 s. 106 och MIG 2013:19.

Det har i doktrinen diskuterats om det ens kan bli aktuellt med, eller om det är felaktigt att göra, en individuell prövning av en statslös palestiniers asylansökan enligt artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen eftersom de regleras särskilt i artikel 1 D.⁴⁷ Vid en undersökning av de svenska migrationsdomstolarnas domar är det dock klart att domstolarna faktiskt gör en sådan prövning av en statslös palestiniers rätt till flyktingstatus enligt UtL. Också för statslösa personer generellt aktualiseras en sådan individuell prövning av rätten till flyktingstatus.

Definitionen av en *flykting* går att finna i artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen. Där i anges att i konventionen avses med *flykting*...

”... den som till följd av händelser, som inträffat före den 1 januari 1951, och i anledning av välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sin ras, religion, nationalitet, tillhörighet till viss samhällsgrupp eller politiska åskådning befinner sig utanför det land, vari han är medborgare, samt är ur stånd att eller på grund av sådan fruktan, som nyss sagts, icke önskar att begagna sig av sagda lands skydd eller den som, *utan att vara medborgare i något land*, till följd av händelser som förut sagts *befinner sig utanför det land, vari han tidigare haft sin vanliga vistelseort*, samt är ur stånd att eller på grund av sådan fruktan, som nyss sagts, icke önskar att återvända dit” (min kursivering).

En motsvarande definition återfinns i artikel 2 (d) i Skyddsgrundsdirektivet och 4 kap. 1 § UtL.

En statslös persons asylansökan ska prövas mot det land där han eller hon har sin *vanliga vistelseort*. Personen måste då visa att han eller hon riskerar förföljelse där.⁴⁸ Den statslösa personen ska alltså beviljas flyktingstatus om han eller hon befinner sig utanför det land där han eller hon har sin *vanliga vistelseort* och känner en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av någon av konventionsgrunderna.⁴⁹

Vem som är subsidiärt skyddsbehövande definieras i artikel 2 (f) i Skyddsgrundsdirektivet. Den svenska motsvarigheten, alternativt skyddsbehövande, återfinns i 4 kap. 2 § UtL, och i 4 kap. 2 a § UtL definieras vem som är övrigt skyddsbehövande. Också i dessa situationer ska prövningen göras mot det land där den sökande har sin *vanliga vistelseort*.

En undersökning av innebörden av *vanlig vistelseort* samt mot vilket land en asylansökan av statslösa palestinier och statslösa personer generellt ska göras mot är därför relevant.

⁴⁷ Grahl-Madsen, s. 140-142.

⁴⁸ Hathaway och Foster, s. 75.

⁴⁹ Goodwin-Gill och McAdam, s. 69-70; Hathaway och Foster, s. 75.

Det svenska begreppet *det land vari han tidigare haft sin vanliga vistelseort* är översatt från, och motsvaras i den engelska versionen av Flyktingkonventionen av, begreppet *the country of his former habitual residence*. I den franska versionen är begreppet *hors du pays dans lequel il avait sa résidence habituelle*.⁵⁰

⁵⁰ Flyktingkonventionen, artikel 1 A 2; Skyddsgrundsdirektivet, artikel 2 (d). I Skyddsgrundsdirektivet har de dock tagit bort ordet "his" ur begreppet, men i övrigt är det helt överensstämmande med det i Flyktingkonventionen.

3 Innebörden av *habitual residence* för tillämpningen av artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen

3.1 Kriterier att beakta

För att bestämma innebörden av *habitual residence* för tillämpningen av artikel 1 A 2 måste man undersöka syftet i just detta sammanhang eftersom samma begrepp kan ha olika innebörd i olika sammanhang och inom olika rättsområden.

Jag har identifierat några kategorier av kriterier som ska beaktas för att bestämma en persons *habitual residence* vid tillämpningen av just artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen. Dessa kategorier och kriterier redogörs för nedan.

3.1.1 Bosättning

Statslösa flyktingar behandlas i punkterna 101-105 i UNHCR:s handbok. Däri anges att en statslös flykting ska befinna sig utanför det land där han eller hon har haft sitt *habitual residence* av de skäl som anges i flyktingdefinitionen. Sådana orsaker måste prövas i förhållande till det land vari han eller hon tidigare haft sitt *habitual residence* och i vilket han eller hon påstår sig hysa fruktan.⁵¹

UNHCR hänvisar vidare till en definition av en flyktings *former habitual residence* för tillämpningen av Flyktingkonventionen i kommentaren till utkastet av den konventionen.⁵² I kommentaren till utkastet anges att begreppet betyder ”*the country in which he had resided and where he suffered or fears he would suffer persecution if he returned*” (min kursivering).⁵³ I den svenska versionen av UNHCR:s handbok är definitionen översatt till ”*det land i vilket han vistats och där han utsatts för eller fruktade att utsättas för förföljelse om han återvände*” (min kursivering).⁵⁴ Också i internationell doktrin hänvisas till denna definition.⁵⁵

⁵¹ UNHCR:s handbok, punkt 102-103.

⁵² UNHCR:s handbok, punkt 102-103.

⁵³ UN Document E/1618, s. 39.

⁵⁴ UNHCR:s handbok, punkt 102-103.

⁵⁵ Goodwin-Gill och McAdam, s. 526; Grahl-Madsen, s. 160; Zimmermann, s. 462, punkt 679.

Liksom kommer att framgå senare i denna uppsats, hänvisar också domstolen i Malmö i en av sina domar till den definitionen av begreppet i utkastet.⁵⁶

En person måste alltså först och främst ha varit bosatt i ett land för att det ska kunna utgöra hans eller hennes *former habitual residence*. Enligt Grahl-Madsen spelar det ingen roll om personen är född där eller om han eller hon har flyttat dit senare.⁵⁷

3.1.2 Faktisk situation

I Kanada har begreppen *residence* och *habitual residence* ansetts innehålla element av fakta och avsikt.⁵⁸ Grahl-Madsen anger att begreppet beskriver en faktisk situation.⁵⁹ Hathaway och Foster anser att *the country of former habitual residence* ska bestämmas efter en bedömning av flera omständigheter.⁶⁰

3.1.3 Vistelsens längd

I ett mål har en kanadensisk domstol konstaterat att kortare perioder av frånvaro inte påverkar bedömningen av om en person är *habitually resident* i ett land eftersom det är ett flexibelt begrepp. Dock krävs det mer än bara bosättning och en avsikt att återvända. Också i ett annat mål från Kanada anger domstolen att det krävs mer än en tillfällig och övergående vistelse i ett land för att det ska kunna utgöra en persons *habitual residence*.⁶¹ Också i Irland krävs det för att en person ska anses vara *habitually resident* i en stat att personen uppehåller sig i landet mer än endast tillfälligt och flyktigt.⁶²

En kanadensisk domstol ansåg att ett år var en rimlig gräns.⁶³ I USA ansågs två år räcka. I Storbritannien ansågs att man inte kunde bestämma en specifik tid som en person ska ha bott i landet.⁶⁴

Grahl-Madsen anser att det inte kan krävas att en person ska ha varit bosatt i det aktuella landet en bestämd tid för att det ska kunna utgöra personens *habitual residence*.⁶⁵ Däremot anser han att vistelsen måste ha varit under

⁵⁶ UM 2225-14.

⁵⁷ Grahl-Madsen, s. 160.

⁵⁸ Hathaway och Foster, s. 68, fotnot 317-318.

⁵⁹ Grahl-Madsen, s. 160; Zimmermann, s. 462, p. 680.

⁶⁰ Hathaway och Foster, s. 75.

⁶¹ Hathaway och Foster, s. 68, fotnot 317-318.

⁶² Hathaway och Foster, s. 68, fotnot 311.

⁶³ Hathaway och Foster, s. 68, fotnot 317-318.

⁶⁴ Hathaway och Foster, s. 68, fotnot 317-318.

⁶⁵ Grahl-Madsen, s. 160.

åtminstone en viss tid.⁶⁶ Hathaway och Foster anser att personen ska ha bott i landet en betydande tid.⁶⁷

3.1.4 Levnadscentrum

Frågan om den sökande etablerat sitt *habitual residence* i ett land ska enligt en domstol i Nya Zeeland avgöras baserat på alla omständigheter i målet, men den sökande ska kunna visa att han eller hon gjort landet till sitt ”levnadscentrum”.⁶⁸ Också i Kanada krävs att personen har sitt ”huvudsakliga levnadscentrum” i landet. Kriterier för att bedöma om så är fallet är bland annat familjeband och en fortsatt koppling till landet i form av till exempel bankkonton och tillgångar.⁶⁹ I ett annat mål från Kanada beaktade en domstol om landet var den sökandes födelseland, om han eller hon hade familj där och om landet var beredd att tillhandahålla resedokument för att avgöra var personen var *habitually resident*.⁷⁰

I Storbritannien ansågs att den sökande gjort allt för att etablera sig i landet och på så sätt skapat hållbara band med landet i fråga vara viktigare än tiden personen vistats i landet. Att personen gjort allt för att etablera sig kan visas genom att personen tagit med sig ägodelar dit, fått uppehållstillstånd och uttryckt en önskan att ta dit sin familj.⁷¹

Grahl-Madsen anser att en person måste visa att han eller hon gjort det aktuella landet till sin boning eller sitt levnadscentrum för att det ska utgöra dennes *habitual residence*.⁷² Också Hathaway och Foster anser att huruvida den sökande gjort landet till sitt levnadscentrum ska beaktas.⁷³

3.1.5 Formell eller laglig koppling till landet

I Kanada anses *habitual residence* omfatta situationen då en statslös har tillåtits stanna i ett land under en pågående bosättning under en viss tid.⁷⁴ Österrikes domstolar kräver bevis på att bosättningen i landet varit laglig för att en stat ska kunna utgöra en persons *former habitual residence*. För dem krävs att kvalitén på den statslöses bosättning i princip motsvarar den som för det landets medborgare.⁷⁵ I Tyskland bedömdes dock en illegal vistelse som landets myndigheter inte avbrutit kunna utgöra en persons *habitual residence*.⁷⁶

⁶⁶ Grahl-Madsen, s. 160; Zimmermann, s. 462, p. 680.

⁶⁷ Hathaway och Foster, s. 75.

⁶⁸ Hathaway och Foster, s. 69, fotnot 320.

⁶⁹ Goodwin-Gill och McAdam, s. 527.

⁷⁰ Hathaway och Foster, s. 69, fotnot 319.

⁷¹ Hathaway och Foster, s. 68, fotnot 317-318.

⁷² Grahl-Madsen, s. 160; Zimmermann, s. 462, p. 680.

⁷³ Hathaway och Foster, s. 75.

⁷⁴ Hathaway och Foster, s. 68, fotnot 317-318.

⁷⁵ Hathaway och Foster, s. 68, fotnot 315-316.

⁷⁶ Hathaway och Foster, s. 68, fotnot 315.

Enligt Grahl-Madsen krävs inte någon formell koppling till landet för att det ska kunna utgöra en persons *habitual residence*.⁷⁷

3.1.6 Laglig rätt att återvända

Det är oklart huruvida en asylsökandes lagliga rätt att återvända till ett land ska ha betydelse för om landet ska kunna utgöra en personens *habitual residence*. Enligt Hathaway och Foster torde det inte krävas en laglig rätt att återvända till ett land. Eftersom det i Flyktingkonventionen anges att prövningen ska göras mot den sökandes *former habitual residence* krävs det inte någon kvarstående rätt att återvända. En statslös lagliga rätt att återvända är en faktor att beakta men som inte är avgörande för om ett land utgör den sökandes *habitual residence* eller inte.⁷⁸ Goodwin-Gill och McAdam anger att en statslös *habitual residence* innebär någon slags säkerhet och status, samt en rätt att stanna i, och återvända till, ett land.⁷⁹

3.2 *Habitual residence* och *domicile*

Enligt Hathaway och Foster krävs det inte lika mycket för att ett land ska kunna identifieras som en persons *habitual residence* som det krävs för att ett land ska kunna utgöra dess *domicile*. Det krävs mer än att den berörde endast är bosatt i landet.⁸⁰ För att bestämma en persons *domicile* krävs bevis på att den berörde personen har en avsikt att bosätta sig i det förmodade bosättningslandet varaktigt.⁸¹ För att konstatera en persons *habitual residence* är frågan huruvida en sådan avsikt att stanna i landet en obegränsad tid är relevant för att konstatera en persons *habitual residence* eller inte öppen.⁸² En annan uppfattning är att det inte krävs någon utredning av en persons avsikt att stanna för att bestämma en persons *habitual residence*. Detta eftersom *habitual residence* endast utgör en persons bosättning under en viss tid till skillnad från *domicile* som utgör en persons permanenta bosättning.⁸³

Grahl-Madsen anger att det krävs en avsikt för att ett land ska kunna utgöra en persons *domicile* vilket däremot inte krävs för att det ska kunna utgöra en persons *habitual residence*. För detta krävs endast en varaktig bosättning.⁸⁴

⁷⁷ Grahl-Madsen, s. 160; Zimmermann, s. 462, p. 680.

⁷⁸ Hathaway och Foster, s. 70.

⁷⁹ Goodwin-Gill och McAdam, s. 526.

⁸⁰ Hathaway och Foster, s. 67.

⁸¹ Hathaway och Foster, s. 67, fotnot 309.

⁸² Hathaway och Foster, s. 67, fotnot 309.

⁸³ Hathaway och Foster, s. 67, fotnot 310.

⁸⁴ Grahl-Madsen, s. 160.

3.3 Sammanfattning av begreppets innebörd för tillämpningen av artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen

Sammanfattningsvis anses *habitual residence* i detta sammanhang vara ett begrepp som beskriver en faktisk situation. Alla omständigheter i det aktuella målet måste beaktas för att bestämma var en person har sitt *habitual residence*. Bosättningen eller vistelsen ska ha varat under en viss tid. Endast en tillfällig vistelse i ett land anses inte vara tillräckligt för att en person ska ha sitt *habitual residence* där. Utöver detta ska det finnas någon slags länk till landet och att personen har etablerat sitt levnadscentrum och intressen där. Detta kan exempelvis visas genom att personen har arbete, familj eller tillgångar i landet. Däremot krävs enligt Grahl-Madsen inte någon laglig eller formell bosättning eller koppling till landet, till exempel i form av uppehållstillstånd. I till exempel Österrike framstår en legal vistelse dock vara ett krav. I Tyskland och Kanada är det dock tillräckligt att vistelsen tillåtits och accepterats av landets myndigheter under en tid. Huruvida det ska ha betydelse om den asylsökande statslösa palestiniern har en laglig rätt att återvända till landet är inte klarlagt.

3.4 *Habitual residence* i flera länder

I UNHCR:s handbok anges att en statslös person kan ha haft sitt *habitual residence* i flera länder.⁸⁵ Så är också Hathaway och Fosters uppfattning.⁸⁶ Grahl-Madsen är dock av uppfattningen att en person som huvudregel endast kan ha ett *former habitual residence* men att det inte går att utesluta att personen har fördelat sin tid och sina intressen så pass jämt mellan två länder att båda länderna ska kunna utgöra dennes *former habitual residence*.⁸⁷

Situationen att den sökande har sitt *habitual residence* i flera länder regleras inte i Flyktingkonventionen, och har hanterats på olika sätt.⁸⁸ Grahl-Madsen anger att om den statslösa personen bott i två länder lika länge och har fördelat sina intressen lika i de båda länderna, måste personen visa att han eller hon riskerar förföljelse i båda länderna.⁸⁹ Hathaway och Foster har identifierat tre olika tillvägagångssätt som förespråkas då en person har mer än ett *habitual residence*, se nedan.⁹⁰

⁸⁵ UNHCR:s handbok, punkt 104.

⁸⁶ Hathaway och Foster, s. 72; Zimmermann, s. 462, p. 682.

⁸⁷ Grahl-Madsen, s. 160-161.

⁸⁸ Hathaway och Foster, s. 72.

⁸⁹ Grahl-Madsen, s. 161.

⁹⁰ Hathaway och Foster, s. 72.

3.4.1 Det senaste landet

Det första av dessa alternativ är att göra prövningen endast mot det land som utgör den statslöses *senaste habitual residence*, vilket Tyskland och USA har valt att göra.⁹¹ I USA har den nationella lagen omformulerats så att det anges att den statslöse ska visa att han befinner sig utanför landet där han har haft sitt *last habitual residence*, istället för *former habitual residence* vilket är det begrepp som används i Flyktingkonventionen.⁹² Också Susan M. Akram skriver att prövningen ska göras mot en sökandes *last habitual residence* i sin redogörelse över regleringen avseende statslösa palestinska flyktingar.⁹³

Enligt Hathaway och Foster resulterar en sådan tolkning av begreppet i oberättigade beviljanden av flyktingstatus. Detta eftersom ett tidigare land vari den sökande har haft sitt *habitual residence* mycket väl kan vara villigt och ha möjlighet att bereda personen skydd. Den sökande är då inte i behov av internationellt skydd. Det tas dock inte ens i beaktande av domstolarna då de väljer göra prövningen endast mot personens *senaste habitual residence*. Hathaway och Foster gör också en jämförelse med situationen för personer med flera nationaliteter och menar att det är orimligt att göra prövningen mot det senaste landet med tanke på att personer med flera nationaliteter måste visa att de riskerar förföljelse i *alla* de länder där han eller hon är medborgare för att kunna beviljas flyktingstatus. En prövning mot en statslös *senaste habitual residence* är därmed orättvis gentemot personer med flera nationaliteter.⁹⁴

3.4.2 Det första landet

Det andra alternativet, vilket Grahl-Madsen argumenterar för, är att prövningen som huvudregel ska göras mot det land där den statslöse *först* riskerade förföljelse.⁹⁵ Också detta alternativ är enligt Hathaway och Foster problematiskt eftersom den sökande kan ha starka eller starkare band till något senare land i vilket personen haft sitt *habitual residence*.⁹⁶

Grahl-Madsen anger dock att det kan göras ett undantag från huvudregeln att prövningen ska göras mot det första landet. Det kan göras om en statslös person levt som flykting i ett land under så pass lång tid att alla kopplingar med ursprungslandet upphört. Den statslösa personen borde då kunna hävda att han är flykting i förhållande också till det andra landet där han riskerar förföljelse. Personen får då två separata flyktingstatusar, och om situationen i det första landet ändras påverkar det inte hans status som flykting i

⁹¹ Hathaway och Foster, s. 72-73, fotnot 337-338.

⁹² Hathaway och Foster, s. 72, fotnot 338.

⁹³ Akram, s. 44-45.

⁹⁴ Hathaway och Foster, s. 73.

⁹⁵ Grahl-Madsen, s. 161-162; Hathaway och Foster, s. 72.

⁹⁶ Hathaway och Foster, s. 73.

förhållanden till det andra landet.⁹⁷ Detta undantag liknar enligt mig det tredje alternativet, se nedan.

3.4.3 Alla länder

Det tredje alternativet förespråkas av UNHCR. Enligt organisationen kan den statslöse frukta förföljelse i fler än ett av de länder där han eller hon har sitt *habitual residence*. UNHCR anser att prövningen av en asylansökan då ska göras i förhållande till *alla* länder och att det inte krävs att den statslöse uppfyller förutsättningarna för flyktingskap i förhållande till alla länderna.⁹⁸ Om personen riskerar förföljelse i något av länderna som är den sökandes *habitual residence* ska den sökande alltså beviljas flyktingstatus enligt UNHCR.

Enligt Hathaway och Foster är det inte logiskt att en statslös ska beviljas flyktingstatus bara för att han eller hon riskerar förföljelse i ett land när personen har möjlighet att få skydd i ett annat land där han eller hon också haft sitt *habitual residence*. Att bevilja flyktingstatus i ett sådant fall stämmer inte överens med syftet med Flyktingkonventionen.⁹⁹

3.4.4 Ett fjärde alternativ

De tre alternativen ovan har utvärderats och tillbakavisats av en kanadensisk domstol i målet *Thabet*. Domstolen konstaterade att statslösa i största möjliga mån borde likställas med personer med flera nationaliteter.¹⁰⁰ Så också i situationen då en statslös har haft sitt *habitual residence* i flera länder.¹⁰¹ En statslös person kan inte beviljas flyktingstatus så länge han eller hon inte riskerar förföljelse på en av sina tidigare vistelseorter och personen har möjlighet att ta sig tillbaka dit.¹⁰² Personen måste därmed visa att han eller hon inte kan söka skydd i något av dessa länder.¹⁰³ Domstolens slutsats blev alltså att om en statslös person har mer än ett *habitual residence* kan hans eller hennes ansökan prövas mot vilket av dessa länder som helst. Om den sökande har möjlighet att återvända till något av de länder som utgör dennes *habitual residence*, måste den sökande visa att han eller hon riskerar förföljelse där.¹⁰⁴

Också i doktrinen har det kommenterats att situationen då den sökande bedöms ha sitt *habitual residence* i flera länder ska jämföras med de fall då

⁹⁷ Grahl-Madsen, s. 162.

⁹⁸ UNHCR:s handbok, punkt 104.

⁹⁹ Hathaway och Foster, s. 73.

¹⁰⁰ Hathaway och Foster, s. 74.

¹⁰¹ Hathaway och Foster, s. 73, fotnot 346.

¹⁰² Hathaway och Foster, s. 74.

¹⁰³ Hathaway och Foster, s. 73, fotnot 346.

¹⁰⁴ Hathaway och Foster, s. 74.

den sökande har flera nationaliteter,¹⁰⁵ och att den statslöse då måste visa att han eller hon inte kan söka skydd i något av dessa länder.¹⁰⁶

Hathaway och Fosters slutsats är att om en statslös person har mer än ett *habitual residence*, räcker det att han eller hon visar att hon uppfyller kraven och riskerar förföljelse i ett av dessa länder och att han eller hon inte kan återvända till och erbjudas skydd i något av länderna.¹⁰⁷

3.4.5 Sammanfattning av *habitual residence* i flera länder

Jag anser det vara klarlagt att en person kan ha mer än ett *habitual residence*. Åsikterna går dock isär i fråga om hur prövningen ska göras i sådana fall. Några alternativ som förespråkas är att prövningen ska göras mot det land där den statslösa personen hade sin *senaste habitual residence*, mot det land där den sökande *först* riskerade förföljelse eller mot *alla* de länder där personen har bedömts ha sitt *habitual residence* och att det räcker att personen riskerar förföljelse i ett av dessa länder. En kanadensisk domstol samt Hathaway och Foster anser dock att inget av dessa alternativ är rimliga. Enligt dem bör istället statslösas situation jämföras med situationen för dem med flera nationaliteter. Den sökande måste då visa att han eller hon inte kan erbjudas skydd i något av de länder som utgör personens *habitual residence*.

Jag anser det vara rimligt att prövningen av en statslös persons behov av skydd ska göras mot alla de länder där han eller hon bedöms ha sitt *habitual residence*. Jag instämmer också med åsikten att en statslös person inte bör beviljas flyktingstatus om det finns ett annat land, som är ett av dennes *habitual residence*, som är villigt och kan bereda personen skydd. Situationen blir annars sådan att den asylsökande ges möjligheten att välja att söka skydd i det land som han eller hon önskar, vilket andra flyktingar inte har rätt att göra. Dock anser jag att situationen för statslösa skiljer sig från den för personer med flera nationaliteter just i och med att de faktiskt har medborgarskap i de aktuella staterna. Därför anser jag att det krävs försiktighet då en sådan jämförelse görs och att det görs en grundlig undersökning av att den statslösa personen verkligen kommer att tas emot och beredas fullgott skydd i landet.

¹⁰⁵ Grahl-Madsen, s. 161.

¹⁰⁶ Zimmermann, s. 462, p. 682.

¹⁰⁷ Hathaway och Foster, s. 75.

4 Migrationsdomstolarnas tillämpning

4.1 Användning av *vanlig vistelseort* och andra bosättningsbegrepp

4.1.1 Användning av *vanlig vistelseort*

I UtlL anges att prövningen ska göras mot det land där den statslösa personen har sin *vanliga vistelseort*. Jag har granskat 37 domar i vilka statslösa palestinier sökt asyl i Sverige. Endast i 14 av dem nämns begreppet *vanlig vistelseort* uttryckligen i domstolarnas bedömning.¹⁰⁸ I 5 av dessa används begreppet som rubrik för den delen av bedömningen.¹⁰⁹ Med undantag för 1 mål från Stockholm,¹¹⁰ är alla de mål där begreppet nämns avgjorda i Göteborg och Malmö.

I ett fåtal domar, 2 från Göteborg¹¹¹ och 1 från Malmö,¹¹² konstateras att begreppet inte definieras i den svenska utlänningslagen samt att det inte har tydliggjorts i praxis, förarbeten eller doktrin vad som avses med det. De båda domstolarna gör därefter en kortare redogörelse av den rättsliga regleringen på området. Det är bara i dessa 3 domar som en sådan redogörelse görs. Det är också bara i dessa som en uttrycklig utredning av betydelsen görs.

Dessa domar hänvisar till olika källor. I domen från Malmö hänvisar domstolen inledningsvis till definitionen i utkastet till Flyktingkonventionen. Enligt domstolen definieras det land där en person har haft sin *vanliga vistelseort* som ”det land i vilket han vistats och där han utsatts för eller fruktade att utsättas för förföljelse om han återvände”.¹¹³

De båda migrationsdomstolarna hänvisar i de 3 domarna till UNHCR:s handbok. I den går det att läsa att en statslös person kan ha haft sin *vanliga vistelseort* i flera länder och kan frukta förföljelse i fler än ett av dessa. Han eller hon behöver inte uppfylla förutsättningarna för förföljelse i förhållande till alla dessa länder.¹¹⁴

¹⁰⁸ UM 6408-12; UM 2672-13; UM 4057-13; UM 103-14; UM 1514-14; UM 1525-14; UM 2225-14; UM 4304-14; UM 5019-14; UM 7224-14; UM 8301-14; UM 596-15; UM 1247-15; UM 2761-15.

¹⁰⁹ UM 6408-12; UM 2672-13; UM 4057-13; UM 103-14; UM 4304-14.

¹¹⁰ UM 7224-14.

¹¹¹ UM 596-15; UM 2761-15.

¹¹² UM 2225-14.

¹¹³ UM 2225-14.

¹¹⁴ UM 2225-14; UM 596-15; UM 2761-15; UNHCR:s Handbok, punkt 103-105.

I de 2 domarna från Göteborg beskrivs sedan att det är den enskilde som ska göra sannolikt vilket land han eller hon ska prövas mot. Personer som inte kan styrka sin identitet eller göra den sannolik prövas enligt domstolen mot det land där det är mest sannolikt att de kommer ifrån. Den bedömningen baseras på personens berättelse och ibland andra faktorer såsom språkanalyser. Domstolen nämner även bestämmelserna om verkställighetsland i 8 kap. 20 § UtIL samt säkert tredje land i 5 kap. 1 b § första stycket 3 UtIL och delar av dess förarbeten. I dessa förs det ett resonemang om en asylsökandes *anknytning* till ett land.¹¹⁵

I fallen från Göteborg skriver domstolen att en asylansökan enligt 8 kap. 20 § UtIL kan prövas mot ytterligare ett land om det finns särskilda skäl. Den asylansökande ska ha sådan *anknytning* till landet som möjliggör ett mottagande där. Domstolen hänvisar till att det i förarbetena anges att huvudprincipen i dessa fall är att utlänningen ska utvisas eller avvisas till sitt hemland eller till det land från vilket han eller hon kom till Sverige.¹¹⁶

Vidare anger domstolen att det i 5 kap. 1 b § första stycket 3 UtIL anges när en asylansökan kan avvisas. Det kan göras då den sökande kan sändas till ett land där han eller hon inte riskerar att utsättas för förföljelse, inte riskerar att utsättas för dödsstraff, kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande bestraffning, är skyddad mot att sändas vidare till ett land där han eller hon inte har motsvarande skydd, har möjlighet att ansöka om skydd som flykting, och har sådan *anknytning* till det aktuella landet att det är rimligt för honom eller henne att resa dit. Domstolen beskriver att det i förarbetena anges att det krävs att den asylsökande har en sådan *anknytning* till det tredje landet som gör det rimligt för honom eller henne att resa till det landet. Anknytningen kan ha uppkommit genom tidigare vistelse. Det kan också finnas andra situationer där utlänningen har annan typ av *anknytning* till ett annat land.¹¹⁷

Migrationsdomstolen i Malmö uttrycker i ovan nämnda dom inte någon slutsats vad gäller innebörden av begreppet *vanlig vistelseort*.¹¹⁸ Migrationsdomstolen i Göteborg konstaterar att det krävs att den asylsökande inte längre befinner sig i det land där han eller hon riskerar skyddsgrundande behandling. Därutöver anser de att det, utöver att den enskilde ska göra sannolikt mot vilket land ansökan ska prövas, torde krävas att det finns en sådan *anknytning* till landet som även avses i bestämmelserna om verkställighetsland och säkert tredje land, för att det landet ska kunna vara den *vanliga vistelseorten*.¹¹⁹ Efter att ha kommit fram till denna slutsats gör domstolen en bedömning av omständigheterna i målet för att se vilken *anknytning* den klagande har till de i målet aktuella länderna.¹²⁰

¹¹⁵ UM 596-15; UM 2761-15.

¹¹⁶ Prop. 2003/04:50 s. 30 och 75; UM 596-15; UM 2761-15.

¹¹⁷ Prop. 2009/10:31 s. 217; UM 596-15; UM 2761-15.

¹¹⁸ UM 2225-14.

¹¹⁹ UM 2761-15.

¹²⁰ UM 2761-15.

Jag konstaterar därmed att migrationsdomstolen i Göteborg i dessa 2 mål gör bedömningen att en statslös persons *vanliga vistelseort* är ett land till vilket han eller hon har *anknytning*. Att det ska finnas en *anknytning* till landet är också ett argument för valet av land som används av migrationsdomstolarna i flera andra domar.

4.1.2 Användning av *anknytning* eller *koppling*

I några fall utgår domaren i målet alltså från begreppet *anknytning*. I 4 av de 37 granskade domarna valde domstolarna uttryckligen att *inte* göra prövningen mot ett land på grund av en avsaknad av, eller för svag, *anknytning* eller *koppling* dit.¹²¹ I 1 dom från Malmö bedöms den sökande inte ha en sådan *anknytning* till det land han åberopade att hans ansökan bör prövas mot.¹²² I 1 mål skriver migrationsdomstolen i Göteborg att den asylsökande inte har en *särskild anknytning* till det land han själv anser hans ansökan borde prövas mot.¹²³ Samma domstol bedömer i ett annat mål att den sökandes *koppling* till ett land är *för svag* för att kunna ligga till grund för en prövning mot det landet.¹²⁴ Att *kopplingen* är för svag används också som argument av migrationsdomstolen i Malmö i 1 dom.¹²⁵

Av bedömningen i dessa mål kan man alltså dra slutsatsen att ett land, enligt domstolarna, inte kan utgöra en statslös palestiniers *vanliga vistelseort* om han eller hon inte har någon *anknytning* eller *koppling* till det landet. Denna slutsats överensstämmer med slutsatsen jag drog från de 2 ovan nämnda domarna från Göteborg, nämligen att den *vanliga vistelseorten* är ett land till vilket personen har *anknytning*.¹²⁶

4.1.2.1 Anknytning till flera länder

I de 2 målen från Göteborg gör domstolen bedömningen att de sökande har sin *vanliga vistelseort* i två olika länder, eftersom de klagandena i de målen har *anknytning* till de båda länderna.¹²⁷

Även domstolen i Malmö skriver i 1 mål att de måste fastställa *vilket eller vilka* länder ansökan ska prövas mot, vilket tyder på att de också är av uppfattningen att en statslös kan ha sin *vanliga vistelseort* i två länder. I slutändan kommer de dock fram till att den sökande har sin *vanliga vistelseort* i endast ett land. Det förs däremot ingen diskussion om *anknytning* i denna dom.¹²⁸

¹²¹ UM 9445-12; UM 2855-13; UM 5675-14; UM 953-15.

¹²² UM 2855-13.

¹²³ UM 9445-12.

¹²⁴ UM 5675-14.

¹²⁵ UM 953-15.

¹²⁶ UM 596-15; UM 2761-15.

¹²⁷ UM 596-15; UM 2761-15.

¹²⁸ UM 2225-14.

Domstolen i Göteborg går i de 2 målen, efter att ha konstaterat att de sökande har sin *vanliga vistelseort* i två länder, vidare och gör en bedömning av vilket av de aktuella länderna de sökande har *starkast anknytning* till. Det är sedan mot detta land som de gör prövningen, eller hänvisar Migrationsverket att göra prövningen mot efter en återförvisning dit.¹²⁹ Också domstolen i Malmö väljer i 4 mål att göra prövningen mot det land till vilket de sökande har *starkast anknytning*.¹³⁰ Skillnaden mot de 4 målen från Göteborg är dock att domstolen i dessa 4 mål först gör en bedömning av vilket land de sökande har *starkast anknytning* till, och sedan konstaterar att *endast* detta land utgör deras *vanliga vistelseort*, istället för att konstatera att de har sin *vanliga vistelseort* i två länder och sedan välja att göra prövningen mot landet med *starkast anknytning*.¹³¹ Det verkar därmed som att uppfattningen i de 4 målen från Malmö är att endast ett land kan utgöra ens *vanliga vistelseort* och att det är det land till vilket den sökande har *starkast anknytning*.

Även om de två domstolarna alltså kommer fram till vilket land de ska göra prövningen mot i olika ordning, är slutsatsen ändå att de i 6 domar väljer att applicera begreppet *anknytning* och att göra prövningen mot det land till vilket den sökande bedöms ha *starkast anknytning*.¹³² Gemensamt för de 6 domarna är att prövningen görs endast mot *ett* land, även i de 2 målen då de sökande bedöms ha sin *vanliga vistelseort* i två länder. I ett annat mål från Malmö, i vilket begreppet *vanlig vistelseort* och dess betydelse visserligen inte alls nämns eller diskuteras, görs däremot en prövning mot ytterligare ett land utöver det land som personen redan konstaterats ha skyddsbehov gentemot. Det görs alltså i det fallet en prövning mot *båda* de länder som är aktuella. I den del av domen som domstolen gör bedömningen av om det finns skäl att pröva mot ytterligare ett land skrivs inte uttryckligen att de gör en bedömning av om han har *anknytning* till landet. I den senare bedömningen av om det föreligger synnerligen ömmande omständigheter skriver de däremot att han får anses ha *anknytning* även till detta andra land.¹³³ Det är därmed troligt att det är efter en prövning av den sökandes *anknytning* som domstolen i detta mål kommer fram till att prövningen mot det landet ska göras och att det är det begrepp som domstolen använder i domen.

4.1.3 Användning av både *vanlig vistelseort* och *hemvist*

Begreppet *vanlig vistelseort*, vilket är det begrepp som används i UtIL, nämns alltså uttryckligen i domstolarnas bedömningar i endast 14 av de 37

¹²⁹ UM 596-15; UM 2761-15.

¹³⁰ UM 6408-12; UM 2672-13; UM 4057-13; UM 103-14.

¹³¹ UM 6408-12; UM 2672-13; UM 4057-13; UM 103-14.

¹³² UM 6408-12; UM 2672-13; UM 4057-13; UM 103-14; UM 596-15; UM 2761-15.

¹³³ UM 3782-14.

granskade domarna. Ett annat begrepp som används av domstolarna då de bedömer eller beskriver vilket land prövningen ska göras mot är *hemvist*.

I 6 av de 14 mål där begreppet *vanlig vistelseort* förekommer, nämns också begreppet *hemvist*, och de båda begreppen används därmed såsom utbytbara.¹³⁴ I 3 mål skriver domstolen i Göteborg *hemvist* i rubriken.¹³⁵ 2 av dessa är de mål där domstolen gör en redogörelse för den rättsliga regleringen på området, se ovan i avsnitt 4.1.1. Eftersom *vanlig vistelseort* är det begrepp som används i lagtexten, är det vad domstolen skriver i den rättsliga redogörelsen. I sin bedömning använder de sig dock av de båda begreppen.¹³⁶ I det tredje fallet konstateras dock direkt under rubriken *hemvist* att skyddsskälerna ska prövas mot det land där de tidigare har haft sin *vanliga vistelseort* eftersom de gjort sannolikt att de är statslösa palestinier. Det är också begreppet *vanlig vistelseort* de använder i sin slutsats.¹³⁷ I 2 mål finns ingen rubrik, men de två begreppen används parallellt i bedömningen, även om de skriver *vanlig vistelseort* i slutsatsen.¹³⁸ I 1 av dessa för domstolen också, utöver användningen de två begreppen, en diskussion om var den sökande är *hemmahörande*. I detta fall rör det sig alltså om en användning av tre olika begrepp i bedömningen av mot vilket land prövningen ska göras.¹³⁹ I det sista av de 6 målen förekommer begreppet *hemvist* endast en gång i domstolens bedömning, och de skriver då att det av en i målet ingiven handling framgår att den sökande av UNHCR ansetts ha sin *hemvist* i ett land.¹⁴⁰ Jag tolkar det som att det är UNHCR som använder sig av begreppet *hemvist* och att domstolen endast refererar till vad som står i handlingen istället för att själva faktiskt använda sig av begreppet i sin egen bedömning. Det går därför inte att dra någon slutsats om hur domstolen använder sig av det. I de övriga 5 fallen anser jag dock att det finns anledning att anta att domstolarna anser att de två begreppen har samma innebörd och är utbytbara eftersom de skriver både *vanlig vistelseort* och *hemvist* i sina domar.

4.1.4 Användning av endast *hemvist*

Att domstolarna inte alls använder sig av eller skriver begreppet *vanlig vistelseort* i sina domar utan istället endast använder sig av begreppet *hemvist* förekommer i 18 av de 37 granskade domarna.¹⁴¹ I 8 av dessa mål, vari endast *hemvist* används, är ett val mellan två länder aktuellt och

¹³⁴ UM 1514-14; UM 1525-14; UM 8301-14; UM 596-15; UM 1247-15; UM 2761-15.

¹³⁵ UM 1525-14; UM 596-15; UM 2761-15.

¹³⁶ UM 596-15; UM 2761-15.

¹³⁷ UM 1525-14.

¹³⁸ UM 8301-14; UM 1247-15.

¹³⁹ UM 8301-14.

¹⁴⁰ UM 1514-14.

¹⁴¹ UM 9445-12; UM 619-13; UM 598-14; UM 628-14; UM 719-14; UM 4076-14; UM 4103-14; UM 5502-14; UM 5675-14; UM 6884-14; UM 8859-14; UM 146-15; UM 953-15; UM 666-15; UM 2447-15; UM 2455-15 och 2458-15; UM 3270-15; UM 8156-15.

migrationsdomstolarna gör efter en bedömning ett sådant val.¹⁴² I likhet med ovan där de båda begreppen används antar jag att domstolen i dessa fall likställer begreppen *hemvist* och *vanlig vistelseort*. I 2 av de 8 målen för domstolarna en diskussion om var sökanden har haft inte bara sin *hemvist* utan sin *huvudsakliga hemvist*.¹⁴³

Den asylsökande har i 3 av de 37 granskade fallen inte förmått göra sin identitet som statslös sannolik och en bedömning av dess *vanliga vistelseort* har därmed inte behövts göras. I alla 3 målen är ett val mellan två länder aktuellt, men migrationsdomstolarna använder sig av en språkanalys för att avgöra i vilket land den sökande med sannolikhet har sin *hemvist* och mot vilket land prövningen därmed ska göras.¹⁴⁴ I 7 av de 37 målen har sökanden endast bott eller vistats i ett land och i dessa fall behöver domstolen följaktligen inte göra ett val av land för prövningen.¹⁴⁵ Domstolarna konstaterar i dessa endast kort att den sökande förmått göra sin identitet som statslös palestinier och sin *hemvist* i det i målet aktuella landet sannolikt. Också i ett av dessa mål bekräftas *hemvisten* med en språkanalys, men det är fortfarande bara ett land aktuellt.¹⁴⁶ Även om det i de här domarna inte aktualiseras ett val av land på samma sätt som när det är klarlagt att den asylsökande är statslös palestinier eller då personen bott eller vistats i två eller fler länder, vilket är sådana mål jag letat efter för min undersökning, anser jag att det är värt att notera att det begrepp domstolarna använder sig av är *hemvist*. Om det är det begrepp de använder sig av i sådana fall, är det inte orimligt att det används också i fallen med statslösa palestinier där ett val av land är aktuellt, trots att det begrepp som står i lagtexten är *vanlig vistelseort*.

4.1.5 Ingen användning av begreppen *vanlig vistelseort* eller *hemvist*

I 5 av de 37 fallen används inget av begreppen *vanlig vistelseort* eller *hemvist* i domstolarnas bedömningar.¹⁴⁷ Liksom jag beskrivit tidigare, använde sig domstolen i Malmö inte alls av begreppet *vanlig vistelseort* i 1 av sina domar.¹⁴⁸ Faktum är att de i den domen inte använder sig av något annat liknande begrepp heller, utan domstolen gör endast en bedömning av mot vilket land prövningen ska göras.¹⁴⁹ En bedömning utan att använda sig av eller hänvisa till något sådant begrepp görs också i 4 andra domar från Göteborg, Malmö och Stockholm.¹⁵⁰ Däremot konstateras, liksom jag

¹⁴² UM 9445-12; UM 619-13; UM 719-14; UM 5675-14; UM 8859-14; UM 146-15; UM 953-15; UM 2455-15 och UM 2458-15.

¹⁴³ UM 5675-14; UM 953-15.

¹⁴⁴ UM 628-14; UM 6884-14; UM 666-15.

¹⁴⁵ UM 598-14; UM 4076-14; UM 4103-14; UM 5502-14; UM 2447-15; UM 3270-15; UM 8156-15.

¹⁴⁶ UM 5502-14.

¹⁴⁷ UM 2855-13; UM 4705-4707-13; UM 991-14; UM 3782-14; UM 7622-14.

¹⁴⁸ UM 3782-14.

¹⁴⁹ UM 3782-14.

¹⁵⁰ UM 2855-13; UM 4705-4707-13; UM 991-14; UM 7622-14.

tidigare beskrivit, att den sökande inte har *anknytning* till ett land, i 1 av dessa domar.¹⁵¹

4.1.6 Ursprung

I ett annat av de 4 målen i vilka inget av begreppen *vanlig vistelseort* eller *hemvist* används, nämner domstolen ett annat begrepp, nämligen i vilket land den sökande har sitt *ursprung*.¹⁵² Begreppet *ursprung* används också i 1 dom från Malmö, i vilken domstolen inledningsvis konstaterar att det måste göras en bedömning av huruvida sökanden gjort sin identitet och sitt *ursprung* sannolikt för att kunna fastställa vilket eller vilka länder ansökan ska prövas mot.¹⁵³ Samma begrepp används också i 2 domar från Göteborg.¹⁵⁴ Begreppet *ursprungsland* används i 1 av domarna från Malmö, dock inte i bedömningen av mot vilket land ansökan ska prövas utan i prövningen av om den sökande begagnat sig av bistånd från UNRWA eller inte.¹⁵⁵ Genom att använda *ursprung* kan domstolarna i dessa fall anses likställa även det begreppet med *hemvist* och *vanlig vistelseort*.

4.1.7 Sammanfattning av användningen av begrepp

Sammanfattningsvis konstaterar jag att migrationsdomstolarna i de granskade målen använder sig av flera olika begrepp i sin bedömning och att rättstillämpningen därmed inte är enhetlig. De begrepp som främst förekommer är *vanlig vistelseort* och *hemvist*. Det förs också i flera mål en diskussion om till vilket land den sökande har *anknytning* eller *starkast anknytning* i samband med användningen av dem begreppen i domstolarnas bedömningar. I flera fall refererar de inte till något av dessa begrepp. I vissa fall refererar domstolarna dock till landet där den sökande har sitt *ursprung*. Ibland används endast ett av bosättningsbegreppen men ofta används mer än ett av begreppen såsom utbytbara i bedömningen. *Hemvist* är det begrepp som används i de mål där den sökande inte förmått göra sannolikt att han eller hon är statslös, samt i de mål som ett val av land aldrig aktualiseras eftersom sökanden bara bott eller vistats i ett land. Jag får intrycket av att domstolarna i dessa fall, samt i de då *hemvist* används parallellt med *vanlig vistelseort*, likställer de två begreppen utan att reflektera över om dess rättsliga innebörd är densamma. Samma uppfattning får jag då de använder något av dessa begrepp parallellt med en diskussion om den sökandes *anknytning* till ett land. Jag anser att det är anmärkningsvärt att det begrepp som står i lagtexten, alltså *vanlig vistelseort*, endast refereras till i 14 av 37 domar. Vidare finner jag det anmärkningsvärt att det i endast 3 mål görs en redogörelse över den rättsliga regleringen på området samt förs en

¹⁵¹ UM 2855-13.

¹⁵² UM 3782-14.

¹⁵³ UM 2225-14.

¹⁵⁴ UM 596-15; UM 2761-15.

¹⁵⁵ UM 4705-4707-13.

diskussion om vad begreppet betyder trots att det alltså inte är definierat varken i UtL eller i praxis från Migrationsöverdomstolen.

Utöver skillnaden i vilket begrepp som används, noterar jag också en skillnad i hur landet mot vilket prövningen ska göras bestäms då flera länder är aktuella. Ibland anses den sökande kunna ha flera *vanliga vistelseorter* och det görs en prövning av dennes behov av skydd i förhållande till alla dem länderna. Ibland väljer domstolen istället att göra prövningen mot det av dem länderna som den statslösa palestiniern anses ha *starkast anknytning* till. I ytterligare andra fall görs istället först en prövning av vilket land som den sökande har *starkast anknytning* till för att avgöra vilket enda land som är dess *vanliga vistelseort* och som prövningen ska göras mot. Domstolarnas användning av begreppen och rättstillämpningen är alltså inte enhetlig. Fråga är då vilka kriterier och vilken argumentation de för i sin bedömning av vilket land de ska göra prövningen av ansökan emot samt om det har någon betydelse vilket av begreppen de använder sig av.

4.2 Kriterier och argumentation i valet av land

I det här avsnittet redogör jag för vilka kriterier och faktorer som de svenska migrationsdomstolarna i de 37 granskade målen beaktar och lägger vikt vid i bedömningen och valet av vilket land som de väljer att göra prövningen mot. Ett av målen återförvisas till Migrationsverket och det förs därför inte någon sådan argumentation i detta.¹⁵⁶ I min analys har jag identifierat några kategorier av kriterier som domstolarna använder sig av och som jag nu ska redogöra för.

4.2.1 Född och uppvuxen

En faktor som domstolarna i många mål tagit hänsyn till är i vilket land den sökande statslöse palestiniern är född och/eller var han eller hon växt upp, bott, vistats eller levt sitt huvudsakliga liv eller i merparten av eller större delen av sitt liv. I 18 av de 37 målen bedöms detta land vara det land vilket prövningen ska göras mot, och det är därmed den i de granskade målen vanligast förekommande omständigheten som tas i beaktande.¹⁵⁷ Kriteriet förekommer i de domar i vilka endast *vanlig vistelseort* används,¹⁵⁸ i de domar där domstolen istället använder sig av *hemvist*,¹⁵⁹ samt i några av de

¹⁵⁶ UM 7224-14.

¹⁵⁷ UM 6408-12; UM 9445-12; UM 2672-13; UM 4057-13; UM 4705-4707-13; UM 103-14; UM 719-14; UM 991-14; UM 1514-14; UM 1525-14; UM 5019-14; UM 5675-14; UM 8301-14; UM 8859-14; UM 146-15; UM 1247-15; UM 2455-15 och 2458-15; UM 2761-15.

¹⁵⁸ UM 6408-12; UM 2672-13; UM 4057-13; UM 103-14; UM 5019-14.

¹⁵⁹ UM 9445-12; UM 719-14; UM 5675-14; UM 8859-14; UM 146-15; UM 2455-15.

mål där de båda begreppen används.¹⁶⁰ Var den asylsökande är född och uppvuxen har också betydelse i 2 av de 37 målen i vilka domstolarna inte använder sig av något av dessa begrepp.¹⁶¹

I 1 av de mål i vilket inget av begreppen används, är den *enda* omständigheten som talar för att ansökan ska prövas mot ett land att den sökande är född och uppvuxen där eftersom domstolen i sin bedömning inte nämner någon annan omständighet som går att hänföra till det valda landet.¹⁶² Samtidigt tas också omständigheter hänförliga till det andra aktuella landet upp i det målet.¹⁶³

Utan att beakta omständigheter hänförliga till det andra aktuella landet skriver domstolen i en annan dom endast att prövningen ska ske gentemot det land där den sökande hade sin *senaste vistelseort* vilket är det land där hon är född och varit bosatt fram tills för några år sedan.¹⁶⁴ I ytterligare ett annat mål skriver domstolen att de utgår från att den sökande har sin *hemvist* i det land där han är född och uppvuxen.¹⁶⁵ Jag får intrycket av att den dömande domstolen likställer begreppen *vistelseort* och *hemvist* med det land där den sökande är född och uppvuxen i dessa 2 sista domar eftersom det är det enda kriterium de nämner.¹⁶⁶ I majoriteten av de 18 domarna, i vilka var den sökande är född och uppvuxen beaktas, nämner domstolarna dock också andra omständigheter, och var den sökande är född och uppvuxen är alltså endast en av många omständigheter att ta med i bedömningen.¹⁶⁷

Tvärt emot resonemanget i de 18 ovan nämnda domarna saknar det för domstolen i Malmö i 1 fall betydelse var den sökande är född och uppvuxen. Den sökande hade dock varit bosatt i ett annat land i 29 år,¹⁶⁸ till skillnad mot de andra fallen där de sökande vistats i det andra landet endast under några år. I ett annat mål väljs det land där den sökande är född, även om han inte bott där på många år.¹⁶⁹ Var barnen i en sökande familj är födda innebär i 3 mål, tillsammans med andra omständigheter, inte heller att familjens ansökan anses kunna prövas mot det landet.¹⁷⁰ Inte heller att frun var medborgare i barnens födelseland i 1 av de 3 fallen.¹⁷¹ Barnen hade dock i ytterligare 1 av de 3 fallen vuxit upp i ett annat land, och så också

¹⁶⁰ UM 1514-14; UM 1525-14; UM 8301-14; UM 1247-15; UM 2761-15.

¹⁶¹ UM 4705-4707-13; UM 991-14.

¹⁶² UM 991-14.

¹⁶³ UM 991-14.

¹⁶⁴ UM 5019-14.

¹⁶⁵ UM 8859-14.

¹⁶⁶ UM 5019-14; UM 8859-14.

¹⁶⁷ UM 6408-12; UM 9445-12; UM 2672-13; UM 4057-13; UM 4705-4707-13; UM 103-14; UM 719-14; UM 1514-14; UM 5675-14; UM 8301-14; UM 146-15; UM 1247-15; UM 2455-15 och 2458-15; UM 2761-15.

¹⁶⁸ UM 2225-14.

¹⁶⁹ UM 719-14.

¹⁷⁰ UM 991-14; UM 1525-14; UM 953-15.

¹⁷¹ UM 991-14.

föräldrarna.¹⁷² I det tredje fallet var barnet fortfarande så pass ungt att hans födelseland inte påverkade valet.¹⁷³

Därmed kan jag slå fast att domstolarna i de flesta fall inte bestämmer mot vilket land en statslös palestiniers ansökan ska prövas endast genom att konstatera var han eller hon är född och/eller vuxit upp. Samtidigt noterar jag att det är en omständighet som i de allra flesta fall väger tungt. Inte heller var barnen är födda eller andra familjemedlemmar är medborgare synes ha någon betydelse. Detta gäller oavsett vilket eller vilka begrepp domstolarna använder sig av.

4.2.2 Resehandlingar, identitetskort och registrering

Ett annat vanligt förekommande argument för att välja ett land är att klaganden har haft resehandlingar och/eller identitetskort, alternativt varit registrerad där. Det har av domstolen beaktats i 11 av de 37 granskade målen.¹⁷⁴ Förutom att de sökande haft denna typ av handlingar eller registreringar konstateras i 9 av dessa 11 mål, att de *också* har fötts och vuxit upp, alternativt haft sitt *ursprung*, i landet som domstolen valt att pröva ansökan mot. En kombination av de två kriterierna hade alltså betydelse för bedömningen i de 9 fallen.¹⁷⁵ Att den sökande var registrerad i, och sedan tidigare haft ett identitetskort som han nyligen återigen kunnat ansöka om och erhålla från ett land, resulterade i att domstolen i Malmö i det tionde målet ansåg att hans ansökan kunde prövas mot det landet. Detta trots att han endast vistats där i ungefär nio månader och hade sitt ursprung i ett annat land. Det är dock värt att notera att detta är ett av de mål där domstolen bedömde att den sökande hade sin *vanliga vistelseort* i två länder.¹⁷⁶

I ett annat fall motiverades valet av land med att den sökande var född och uppvuxen där, samt att han istället för identitets- eller resehandlingar eller registrering hade andra dokument utfärdade i landet, nämligen ett födelsebevis och ett körkort. Ett kort utfärdat av UNRWA som angav att han var registrerad i ett annat land hade i detta mål ingen inverkan på domstolens val.¹⁷⁷ Också i ett annat fall resulterade en statslös palestiniers registrering i ett land inte i att domstolen valde att pröva ansökan där emot. Istället gjorde de prövningen mot hans födelseland.¹⁷⁸ Ett flyktingcertifikat utfärdat av UNHCR som angav ett land som den sökandes *hemvist* synes

¹⁷² UM 953-15.

¹⁷³ UM 1525-14.

¹⁷⁴ UM 9445-12; UM 2672-13; UM 103-14; UM 719-14; UM 1525-14; UM 3782-14; UM 4076-14; UM 8301-14; UM 596-15; UM 2455-15 och 2458-15; UM 2761-15.

¹⁷⁵ UM 9445-12; UM 2672-13; UM 103-14; UM 719-14; UM 1525-14; UM 8301-14; UM 596-15; UM 2455-15 och 2458-15; UM 2761-15.

¹⁷⁶ UM 3782-14.

¹⁷⁷ UM 146-15.

¹⁷⁸ UM 5675-14.

dock ha haft viss inverkan på domstolen i 1 mål då det är en omständighet som tas upp i bedömningen och det angivna landet också bedömdes vara den *vanliga vistelseorten*.¹⁷⁹

Att den sökande har identitetshandlingar eller är registrerad i ett land gör det alltså i många fall troligt att hans eller hennes ansökan prövas mot det landet. Emellanåt tas även andra handlingar i beaktande. Om sökanden också är född och uppvuxen i samma land som dessa handlingar är utfärdade i synes det vara än troligare att det landet bedöms vara det prövningen ska göras mot.

4.2.3 Legal eller illegal vistelse

En annan omständighet hänförlig till det valda landet, som nämns i domstolarnas bedömningar i 5 mål, är att den sökandes vistelse i landet varit legal och/eller att han eller hon har haft uppehållstillstånd där.¹⁸⁰ I 1 mål valde domstolen i Malmö det land där sökanden hade uppehållstillstånd.¹⁸¹ Samma domstol valde i ett annat fall det land där den sökande haft sin legala vistelse.¹⁸² Domstolarna bedömde i 3 andra mål att det inte var sannolikt att den sökande hade kunnat vistas i det valda landet i så pass många år utan att ha haft en laglig rätt därtill.¹⁸³ De sökande hade alltså redan, antingen med säkerhet eller troligtvis, rätt att vistas i det land som domstolen valde att göra prövningen mot. Att den sökande i framtiden skulle ha möjlighet att resa in i och få resehandlingar utfärdade i ett land räckte inte för att landet skulle kunna utgöra den sökandes *vanliga vistelseort* i 1 av målen.¹⁸⁴ Detta kriterium anser jag inte skiljer sig speciellt mycket från den ovan nämnda omständigheten att sökanden har identitetshandlingar eller är registrerad i ett land eftersom en person som har sådana handlingar från, eller en sådan registrering i, ett land rimligtvis också har en laglig rätt att vistas där. Det innebär att domstolarna lägger stor vikt vid huruvida den sökandes vistelse är accepterad eller legaliserad eftersom de beaktar dessa omständigheter i totalt 15 av 37 mål.¹⁸⁵

Länder har i 11 fall¹⁸⁶ *inte* ansetts vara den sökandes bosättningsort, eller att *kopplingen* eller *anknytningen* dit är för svag, på grund av att den sökande inte förmått göra sannolikt att han eller hon haft en laglig rätt att vistas där,¹⁸⁷ endast vistats där illegalt,¹⁸⁸ att den legala vistelsen inte varit

¹⁷⁹ UM 1514-14.

¹⁸⁰ UM 2672-13; UM 2225-14; UM 8859-14; UM 953-15; UM 1247-15.

¹⁸¹ UM 2672-13.

¹⁸² UM 1247-15.

¹⁸³ UM 2225-14; UM 8859-14; UM 953-15.

¹⁸⁴ UM 2225-14.

¹⁸⁵ UM 9445-12; UM 2672-13; UM 103-14; UM 719-14; UM 1525-14; UM 2225-14; UM 3782-14; UM 4076-14; UM 8301-14; UM 8859-14; UM 596-15; UM 953-15; UM 1247-15; UM 2455-15 och 2458-15; UM 2761-15.

¹⁸⁶ UM 6408-12; UM 9445-12; UM 2672-13; UM 2855-13; UM 4705-4707-13; UM 103-14; UM 719-14; UM 1514-14; UM 596-15; UM 2455-15; UM 2761-15.

¹⁸⁷ UM 1514-14.

genomgående,¹⁸⁹ eller för att den sökande inte kunnat legalisera sin vistelse genom medborgarskap eller uppehållstillstånd.¹⁹⁰ Detsamma gäller då sökanden tidigare haft uppehållstillstånd som nu gått ut,¹⁹¹ inte kunnat visa några handlingar som kan styrka eller göra ett tillstånd eller registrering sannolik,¹⁹² eller då han eller hon inte fått några identitetshandlingar utfärdade av myndigheterna i landet.¹⁹³ Motsatsvis bedömdes de sökande i 2 mål ha sin *vanliga vistelseort* i ett land trots att familjen nu saknade tillstånd att vistas där, registrering eller status. Det var vidare inte säkert att de skulle släppas in i landet eller att ett mottagande skulle kunna ske där och de skulle inte heller kunna ansöka om uppehållstillstånd på grund av skyddsskäl. Domstolen valde dock ändå att inte göra prövningen mot det landet utan de gjorde istället prövningen mot ett annat land, som också bedömdes vara den *vanliga vistelseorten*, då de genom sin registrering i det landet ansågs ha *starkare anknytning* dit.¹⁹⁴

Sammantaget framstår en legal vistelse i ett land vara av stor betydelse för att prövningen ska göras mot det landet. Det framstår också som att den omständigheten att sökanden inte legaliserat sin vistelse i ett land i de flesta fall resulterar i att domstolen *inte* väljer att göra prövningen mot detta land.

4.2.4 Senaste landet

I 4 mål skriver domstolen att de gör prövningen mot det land där sökanden *senast bott* eller haft sitt *senaste vistelseland*.¹⁹⁵ I 1 fall hade sökanden bott i det senaste landet i 29 år,¹⁹⁶ i ett annat bara i något år.¹⁹⁷ I 1 mål var den sökande också född i det senaste vistelselandet,¹⁹⁸ och i det sista hade sökanden alltid bott i landet.¹⁹⁹ Att de sökande i 1 fall haft sin *senaste hemvist* i ett land innebär dock inte att deras skyddsbehov ska prövas mot det landet enligt domstolen i Stockholm.²⁰⁰ I detta mål framstår det enligt mig som att domstolen anser att det *senaste vistelselandet* också var personens *hemvist*, eftersom de skriver att den sökandes *senaste hemvist*, vilket också var den *senaste vistelseorten*, inte påverkar valet av land. Trots att den *senaste vistelseorten* bedömdes vara den sökandes *hemvist* väljer domstolen att *inte* att göra prövningen mot det landet. Till skillnad från i det målet benämns i en annan dom det senaste landet där den sökande vistats i några år *inte* som dess bosättningsort, utan i det målet skriver domstolen att

¹⁸⁸ UM 4705-4707-13.

¹⁸⁹ UM 6408-12.

¹⁹⁰ UM 2672-13; UM 103-14.

¹⁹¹ UM 2855-13.

¹⁹² UM 9445-12; UM 719-14.

¹⁹³ UM 2455-15.

¹⁹⁴ UM 596-15; UM 2761-15.

¹⁹⁵ UM 2225-14; UM 5675-14; UM 7622-14; UM 8156-15.

¹⁹⁶ UM 2225-14.

¹⁹⁷ UM7622-14.

¹⁹⁸ UM 5675-14.

¹⁹⁹ UM 8156-15.

²⁰⁰ UM 2455-15 och 2458-15.

landet personen bodde i innan dess var dess *vanliga vistelseort* och det är också mot det landet prövningen görs.²⁰¹ Den bedömningen överensstämmer med den som domstolen gör i 9 andra mål, nämligen att det land vari sökanden bott endast i några år innan de sökte asyl i Sverige inte utgör det land prövningen ska göras mot.²⁰² I 1 mål valdes ett land bort för att den sökande inte har vistats där någon längre tid eller under senare år.²⁰³ I ett annat för att de inte gjort sannolikt att de vistats i landet den tid som de gjort gällande.²⁰⁴

Sammanfattningsvis är det alltså vanligast att domstolarna inte väljer att göra prövningen mot det senaste landet en sökande vistats i.

4.2.5 Avsikt och etablering

Ett argument för att *inte* göra prövningen mot ett land var i 1 mål att den sökandes avsikt aldrig varit att stanna i det landet varaktigt.²⁰⁵ Den bedömningen ligger i linje med den i 1 mål då domstolen valde att göra prövningen mot ett land som sökanden hade haft för avsikt att varaktigt bosätta sig i, och det spelade då ingen roll att hon inte bott där särskilt länge.²⁰⁶ Att den sökande inte varit bosatt i ett land speciellt länge hade inte heller betydelse i ett annat mål där domstolen alltså valde att göra prövningen mot det landet ändå.²⁰⁷

Domstolarna har vidare i flera fall valt att göra prövningen mot det land vari den asylsökande på något sätt etablerat sig genom²⁰⁸ att den sökande arbetat,²⁰⁹ drivit företag²¹⁰ eller studerat,²¹¹ ägt ett hus²¹² eller andra tillgångar,²¹³ har släkt²¹⁴ eller bildat en familj,²¹⁵ har ett socialt nätverk²¹⁶ eller regelmässigt vistats där.²¹⁷ Den sökandes egen uppfattning om var han hade sitt hem var också en omständighet av betydelse i en dom.²¹⁸ Enligt mig liknar bedömningen av den sökandes etablering den då domstolen

²⁰¹ UM 5019-14.

²⁰² UM 6408-12; UM 9445-12; UM 2672-13; UM 4057-13; UM 991-14; UM 1514-14; UM 1525-14; UM 1247-15; UM 2455-15 och 2458-15.

²⁰³ UM 5675-14.

²⁰⁴ UM 619-13.

²⁰⁵ UM 6408-12.

²⁰⁶ UM 4304-14.

²⁰⁷ UM 3782-14.

²⁰⁸ UM 6408-12; UM 1514-14; UM 2225-14; UM 4304-14; UM 8859-14; UM 596-15.

²⁰⁹ UM 6408-12; UM 1514-14; UM 596-15.

²¹⁰ UM 8859-14.

²¹¹ UM 8859-14.

²¹² UM 8859-14; UM 596-15.

²¹³ UM 1514-14.

²¹⁴ UM 6408-12; UM 2225-14; UM 596-15.

²¹⁵ UM 1514-14; UM 4304-14; UM 596-15.

²¹⁶ UM 6408-12.

²¹⁷ UM 596-15.

²¹⁸ UM 1514-14.

uttryckligen diskuterar den sökandes avsikt med sin vistelse i sitt land, eftersom en avsikt kan anses vara visad genom en sådan etablering.

I de 9 mål där domstolarna konstaterar att den sökande bott i ett land i endast några år, och de inte heller gör prövningen mot det landet, förs det inte, i alla mål förutom 1, någon uttrycklig diskussion om vad den sökandes avsikt med sin vistelse i det landet var.²¹⁹ Det är också bara i 1 av dessa som domstolen för ett resonemang om huruvida den sökande etablerat sig i landet som de sedan väljer att göra prövningen mot.²²⁰ Med undantag för 2 mål,²²¹ verkar domstolarna alltså inte ta hänsyn till den sökandes avsikt eller etablering i ett land då de konstaterar vilket land som prövningen ska göras mot.

4.2.6 Sammanfattning av kriterier och argumentation

Sammanfattningsvis konstaterar jag att det i de flesta fall inte bara är *en* avgörande omständighet som inverkar på vilket land som bedöms vara den sökandes *vanliga vistelseort* eller *hemvist*, alternativt att den sökande anses ha en *anknytning* dit, och som domstolarna väljer att göra prövningen mot. Det är snarare en samlad bedömning av *flera* olika omständigheter som påverkar det valet. Det går dock att utläsa att vissa omständigheter benämns mer frekvent, och därav synes vara av större betydelse, än andra, för att domstolarna ska välja att bedöma ett land som det vilket prövningen ska ske emot. Detta oavsett vilket begrepp som används. De omständigheter som förekommer oftare, och som talar *för* att ett land bedöms som en sökandes *vanliga vistelseort* eller *hemvist*, är framförallt var den sökande är född och uppvuxen, var han eller hon haft laglig rätt att vistas, var identitets- eller resehandlingar utfärdats samt var den sökande har etablerat sig genom arbete, familj eller att äga tillgångar. Oftast föreligger alltså flera av dessa omständigheter i det enskilda fallet. Omständigheter som istället förefaller tala *emot* att ett land utgör personens *vanliga vistelseort* eller *hemvist* är att vistelsen i det landet inte legaliserats, eller att personen inte kan uppvisa några handlingar därifrån, eller att vistelsen i landet varit för kort i förhållande till det andra landet. Omständigheter såsom var den sökande hade sin *senaste vistelseort* eller vad dennes avsikt med vistelsen var, har olika betydelse i olika mål och det går inte att utläsa ett lika tydligt mönster över huruvida de resulterar i att prövningen väljs att göras mot ett land eller inte.

Jag konstaterar avslutningsvis att det är olika kriterier och omständigheter som leder till att ett land bedöms vara eller inte vara en statslös palestiniers *vanliga vistelseort*, *hemvist* eller land med *starkast anknytning*, och som

²¹⁹ UM 9445-12; UM 2672-13; UM 4057-13; UM 991-14; UM 1514-14; UM 1525-14; UM 5019-14; UM 1247-15; UM 2455-15 och 2458-15.

²²⁰ UM 1514-14.

²²¹ UM 6408-12; UM 1514-14.

prövningen av asylansökan görs emot. I vissa fall nämns en omständighet som ett argument för att landet väljs medan samma omständighet i ett annat fall får motsatt effekt. Som exempel kan nämnas att en registrering i ett land i en av domarna resulterar i att prövningen görs mot det landet,²²² men att en sådan registrering i ett annat fall inte innebar att prövningen gjordes mot landet.²²³ Alltså är domstolarnas rättstillämpning i denna del inte enhetlig.

²²² UM 3782-14.

²²³ UM 5675-14.

5 Innebörden av *habitual residence* i andra rättsliga sammanhang

5.1 Förekomsten av *habitual residence* i andra rättsliga sammanhang

Innebörden av *habitual residence* för tillämpningen av artikel 1 A 2 har jag redogjort för ovan i avsnitt 3. Men också en jämförelse med, och en undersökning av, begreppets betydelse i andra sammanhang är relevant för att förstå begreppets betydelse för tillämpningen av Flyktingkonventionens artikel 1 A 2.

Habitual residence är en internationell rättslig term som utvecklades redan under Haagkonferensen i slutet av 1800-talet och användes första gången 1902.²²⁴ Begreppet definierades dock inte under Haagkonferensen eftersom det ämnades vara flexibelt.²²⁵

Habitual residence används som anknytningsbegrepp i flera artiklar i Flyktingkonventionen. Men det används även i 1954 års konvention. Då Flyktingkonventionen skrevs var tanken att inte bara flyktingar i allmänhet utan också statslösa personers status och rättigheter skulle regleras i den konventionen. Utskottet som skrev dess utkast bestämde dock att statslösa personer skulle behandlas i en separat konvention vilket resulterade i 1954 års konvention.²²⁶ I den konventionen definieras vem som är statslös samt vilka rättigheter statslösa personer ska garanteras. UNHCR har gett ut riktlinjer avseende statslöshet som sedan implementerades i en handbok angående skyddet av statslösa personer, i vilken 1954 års konvention kommenteras.²²⁷

Begreppet förekommer också i en konvention från Europarådet angående undvikande av statslöshet i samband med en statssuccession och begreppets innebörd har kommenterats i den resolutionen.²²⁸ En hänvisning till resolutionen görs i betänkandet från 1976 i vilka olika internationella bosättningsbegrepp kommenteras.²²⁹

Begreppet *habitual residence* används vidare inom den Europeiska internationella privat- och processrätten och det kommenteras i flera EU-

²²⁴ Hathaway och Foster, s. 67.

²²⁵ Manko, s. 1.

²²⁶ UN Document, E/1618, s. 5-9.

²²⁷ UNHCR, Handbook on protection of stateless persons, s. 2.

²²⁸ Resolution (72) 1 of the Council of Europe.

²²⁹ SOU 1976:39, s. 114.

rättsliga instrument och i EU-domstolens praxis. Som exempel kan nämnas Europaparlamentets och rådets successionsförordning.²³⁰ EU-domstolen har också kommenterat innebörden av begreppet *habitual residence* för tillämpningen av Bryssel II-förordningen²³¹ i 2 mål.²³² Jag vill poängtera att syftet med begreppet inom den europeiska internationella privat- och processrätten bland annat är att bestämma vilket lands domstol som är behörig eller vilket lands lag som ska tillämpas. En person kan därför inte ha sitt *habitual residence* i flera länder. Innebörden av begreppet som anknytningsmoment i detta sammanhang kan därför ha en begränsad relevans för begreppet som bosättningsbegrepp i artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen. Att det internationellt privat- och processrättsliga begreppet inte behöver sammanfalla med tolkningar av begreppet inom andra rättsområden bekräftas också av Bogdan.²³³ Det är ändock värt att notera att flera av de omständigheter som ska beaktas i bedömningen inom detta område är desamma som tas upp i de andra rättskällorna jag redogjort för ovan. Jag anser därför att viss ledning av begreppets betydelse kan hämtas från dessa rättskällor och kommentarer.

Begreppets innebörd definieras liksom konstaterats av domstolarna i Malmö och Göteborg inte i UtlL, praxis, förarbeten eller doktrin.²³⁴ I betänkandet från 1976, förs dock en diskussion om dess innebörd. Begreppet *vanlig vistelseort* förekom i en immaterialrättslig lag från 1960.²³⁵ I samband med en ändring i den lagen ansåg några remissinstanser att begreppet *vanlig vistelseort* var oklart. Det föredragande statsrådet ansåg dock att det inte är möjligt att ange några bestämda riktlinjer för tolkningen av begreppet, men att flera olika faktorer måste tillmätas betydelse. Exempel på sådana faktorer är vistelsetidens längd, avsikten med vistelsen, styrkan av vederbörandes anknytning till landet i fråga om arbete, släkterelationer m.m.²³⁶

I betänkandet anges vidare att det svenska uttrycket *vanlig vistelseort* ska ha samma innebörd som *habitual residence* och att uttrycket borde ges samma innebörd som i andra internationella sammanhang.²³⁷

²³⁰ Europaparlamentets och rådet förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättandet av ett europeiskt arvsintyg, härefter förkortad successionsförordningen.

²³¹ Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

²³² A, C-523/07; Mercredi C-497/10.

²³³ Bogdan, s. 156.

²³⁴ UM 2225-14; UM 596-15; UM 2761-15.

²³⁵ Lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, SFS 1960:729; SOU 1976:39, s. 131.

²³⁶ Prop. 1973:15, s. 171; SOU 1976:39, s. 132 och 225.

²³⁷ SOU 1976:39, s. 225.

5.2 Kriterier att beakta

Liksom i avsnitt tre har jag identifierat några olika kategorier av kriterier som krävs för att en person ska anses ha sitt *habitual residence* i ett land inom dessa andra rättsområden, vilka redogörs för nedan.

5.2.1 Faktisk situation

UNHCR anger i ovan nämnda riktlinjer samt handbok att *habitual residence* innebär en stabil och faktisk bosättning.²³⁸ Att begreppet innebär en stabil och faktisk bosättning framgår vidare av en definition av begreppet i artikel 1 d i en konvention från Europarådet angående undvikande av statslöshet i samband med en statssuccession.²³⁹

I det svenska betänkandet från 1976 kommenteras Haagkonferensens begrepp *habitual residence*. En hänvisning görs till en berättelse om Haagkonferensen som gjordes i Svensk Juristtidning 1928 och *habitual residence* översattes då till *fast bostad* och *residence* till *vistelseort*.²⁴⁰ Vid Haagkonferensen förslögs att *habitual residence* skulle användas som anknytningsmoment för statslösa vid tillämpningen av 1902 och 1905 års familjerättskonventioner.²⁴¹ Begreppet ansågs ange ett faktiskt förhållande. Också i en kommentar till en annan Haagkonvention²⁴² framgår att *habitual residence* är ett faktiskt begrepp och att det rör sig om ett konstaterande av faktum.²⁴³ I betänkandet anges alltså att, för tillämpningen av dessa familjerättsliga Haagkonventioner, en persons *residence* eller bosättning bestäms av faktiska förhållanden och *habitual residence* är ett faktiskt begrepp.²⁴⁴

5.2.2 Alla relevanta omständigheter

I Europaparlamentets och rådets successionsförordning anges i skälen att det krävs en bedömning av alla relevanta omständigheter som rör den berörde personens liv för att bestämma dess *habitual residence*.²⁴⁵ Att det måste göras en helhetsbedömning av alla omständigheter i målet för att bestämma

²³⁸ UNHCR Guidelines on Statelessness no 4, p. 41; UNHCR Handbook on protection of stateless persons, p. 138-139.

²³⁹ Council of Europe, *The Explanatory report*, p. 10.

²⁴⁰ SOU 1976:39, s. 119.

²⁴¹ 1902 års konvention ang. förmynderskap för minderåriga; 1905 års konvention ang. omyndighetsförklaring och liknande åtgärder.

²⁴² 1960 års konvention om lagkonflikter i fråga om formen för testamentariska förordnanden.

²⁴³ SOU 1976:39, s. 120.

²⁴⁴ SOU 1976:39, s. 118-119.

²⁴⁵ Skäl 23, successionsförordningen.

personens *habitual residence* har också kommenterats av EU-domstolen i 2 mål.²⁴⁶

5.2.3 Vistelsens längd

Begreppet *habitual residence* används som anknytningsbegrepp i artikel 14 i 1954 års konvention. I artikeln regleras immaterialrättsliga rättigheter. I en kommentar till artikeln anges att det använda begreppet övergick från endast *resident* till *habitual residence* för att markera att en kort bosättning inte var tillräcklig för att kunna beviljas rättigheterna i artikeln. Däremot krävdes inte en permanent bosättning. Sammanfattningsvis innebär alltså *habitual residence*, i detta sammanhang, ett krav på en viss tids bosättning, men inte en permanent sådan. Tiden personen varit bosatt ska vara tillräckligt lång för att denne ska anses ha en koppling till landet.²⁴⁷

Immaterialrättsligt skydd regleras också i artikel 14 i Flyktingkonventionen och *habitual residence* används som anknytningsbegrepp i artikeln. Också vid tillämpningen av artikeln i denna konvention krävs mer än en kortare vistelse för att landet ska kunna utgöra en persons *habitual residence*. Det krävs inte en permanent bosättning.²⁴⁸

UNHCR anser att bosättningen i landet ska vara pågående.²⁴⁹

I betänkandet från 1976 anges att det krävs mer än bara närvaro på en ort, utan det ska röra sig om en vistelse av en viss varaktighet, för att person ska kunna anses vara *resident* i ett land. Vistelsen måste inte vara oavbruten, och studier eller resor eller liknande på annan ort ska inte innebära att personens *residence* upphört.²⁵⁰ För att ett *residence* ska anses vara *habitual* krävs en fastare anknytning till landet. För att avgöra om en person har en sådan fastare anknytning ska det beaktas om vistelsen är varaktig och kontinuerlig.²⁵¹ Vidare anges i betänkandet att varaktigheten av en vistelse på en viss ort kan ha betydelse men inte vara avgörande. Ett långvarigt uppehåll, till exempel på grund av studier på annan ort, skulle inte heller kunna avbryta en persons *habitual residence* så länge han eller hon fortfarande hade reella förbindelser med en annan plats.²⁵² I diskussionen om en annan familjerättslig Haagkonvention²⁵³ i betänkandet, ansågs det krävas en viss permanens i bosättningen för att ett land ska kunna utgöra en persons *habitual residence*.²⁵⁴

²⁴⁶ Fernández, p. 22; Mercredi, p. 51.

²⁴⁷ Robinson, artikel 14, p. 3.

²⁴⁸ Goodwin-Gill och McAdam, s. 526.

²⁴⁹ UNHCR Handbook on protection of stateless persons, p. 138-139.

²⁵⁰ SOU 1976:39, s. 118.

²⁵¹ SOU 1976:39, s. 119.

²⁵² SOU 1976:39, s. 120.

²⁵³ 1968 års konvention om erkännande av äktenskapsskillnader och hemskillnader.

²⁵⁴ SOU 1976:39, s. 121.

Inom den europeiska internationella privat- och processrätten kommenteras kravet på vistelsens längd för tillämpningen av successionsförordningen och Bryssel II-förordningen. För tillämpningen av EU:s successionsförordning ska speciellt hur regelbunden och varaktig vistelsen i det aktuella landet varit, förhållandena kring, samt skälen till, vistelsen beaktas.²⁵⁵ I tillämpningen av Bryssel II-förordningen ska den nationella domstolen fastställa att vistelsen i landet inte endast varit tillfällig.²⁵⁶ EU-domstolen har i detta sammanhang i 1 mål kommenterat att ordet *habitual* innebär att det krävs en viss grad av regularitet och permanens.²⁵⁷ De konkluderar att vistelsen i ett land måste ha varat en viss tid och att det måste ha funnits en viss grad av permanens i vistelsen för att landet ska kunna utgöra en persons *habitual residence*.²⁵⁸ I 2 andra mål har EU-domstolen konstaterat att bosättningsens längd och kontinuitet är omständigheter att beakta i bedömningen av om en person har sitt *habitual residence* i ett land.²⁵⁹

5.2.4 Avsikt med vistelsen

EU-domstolen angav i 1 mål som rörde tillämpningen av Bryssel II-förordningen, att den nationella domstolen, förutom ett barns nationalitet, ska beakta omständigheterna kring, samt skälen till, ett barns vistelse i ett land då de ska bestämma ett barns *habitual residence*.²⁶⁰ Också i 2 andra mål angav domstolen att den aktuella personen ska ha haft för avsikt att etablera sitt personliga ”levnadscentrum” i landet varaktigt.²⁶¹ I ytterligare 2 andra mål från EU-domstolen anges att en omständighet att beakta vid bedömningen av en persons *habitual residence* är avsikten med vistelsen.²⁶²

I det svenska betänkandet anges att en persons vilja ska beaktas endast i ringa mån, men att avsikten inte kan bortses ifrån helt för att bedöma en persons *residence*.²⁶³ För att bestämma om en persons *residence* övergått till *habitual residence* kan det inte vara ett villkor för existensen av det, att den berörda personen grundat sitt *habitual residence* med avsikt att det ska behållas för framtiden, men en sådan avsikt kan ändå beaktas.²⁶⁴ Om det var fråga om en person som bodde i flera länder skulle viss hänsyn tas till syftet med boendet för att kunna bestämma vilket land som skulle anses vara personens *habitual residence*.²⁶⁵

²⁵⁵ Skäl 23, successionsförordningen.

²⁵⁶ A, p. 38 och 44.

²⁵⁷ Mercredi, p. 44.

²⁵⁸ Mercredi, p. 51.

²⁵⁹ Swaddling, p. 29.

²⁶⁰ A, p. 38 och 44.

²⁶¹ Fernández, p. 22; Mercredi, p. 51.

²⁶² Swaddling, p. 29.

²⁶³ SOU 1976:39, s. 118.

²⁶⁴ SOU 1976:39, s. 119.

²⁶⁵ SOU 1976:39, s. 121.

5.2.5 Levnadscentrum eller centrum för intressen

I skälen till EU:s successionsförordning ges exempel på några situationer då det skulle kunna vara svårt att bestämma personens *habitual residence*. Även om den aktuella personen vistats utomlands på grund av resor eller arbete i långa perioder kan hans eller hennes *habitual residence* ibland anses vara dess ursprungsland. Det krävs då att personen behållit en nära och stabil koppling till landet samt hans eller hennes familj hade sina huvudsakliga intressen där och den aktuella personen hade sitt sociala liv där. Om den berörde personen istället bott i flera olika länder utan att vara permanent bosatt i något utav dessa kan platsen där personen hade sina tillgångar belägna ha särskild betydelse i helhetsbedömningen av personens *habitual residence*.²⁶⁶ Här diskuteras alltså var en person har sina huvudsakliga intressen för att bestämma dess *habitual residence*, vilket jag anser kan motsvara en persons levnadscentrum eftersom en person troligtvis har etablerat sitt levnadscentrum där han eller hon har sina huvudsakliga intressen. EU-domstolen har också angett att det vid tillämpningen av Bryssel II-förordningen krävs att den aktuella personen har haft för avsikt att etablera sitt personliga levnadscentrum i ett land varaktigt.²⁶⁷ Domstolen har i ytterligare ett mål konstaterat att en persons *habitual residence* är det land i vilket en person etablerat sitt levnadscentrum.²⁶⁸ I ett annat mål från EU-domstolen, rörande tillämpningen av en arbetsrättslig förordning,²⁶⁹ anges att omständigheter att beakta vid bedömningen av var en person ska anses ha sitt varaktiga centrum för sina intressen är till exempel dess familjesituation samt om han eller hon har en fast anställning.²⁷⁰

I en kommentar till en konventionstext från 1960 angående jurisdiktion och tillämplig lag i fråga om åtgärder till skydd för underåriga, vilken redogörs för i det svenska betänkandet från 1976, anges att en persons *habitual residence* är dess effektiva levnadscentrum, till skillnad från andra vistelseorter som skulle kunna komma ifråga.²⁷¹

5.2.6 Koppling till landet

I några källor diskuteras relevansen av någon koppling mellan en person och ett land för att det ska kunna utgöra en persons *habitual residence*.

²⁶⁶ Skäl 24, successionsförordningen.

²⁶⁷ Mercredi, p. 51.

²⁶⁸ Fernández, p. 22.

²⁶⁹ Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 2001/83 av den 2 juni 1983, i dess ändrade lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 1247/92 av den 30 april 1992.

²⁷⁰ Swaddling, p. 29.

²⁷¹ SOU 1976:39, s. 120.

Enligt Hathaway och Foster innebär *habitual residence*, i några uppräknade situationer med statslösa i vilka begreppet används som anknytningsbegrepp, att det uppstått ett band mellan en statslös individ och en stat på ett liknande sätt som för det band som finns mellan en stat och dess medborgare.²⁷² Ett land kan efter att en statslös person har vistats i landet under en lång tid, betraktas som ”dennes land”, och att han eller hon erhållit en slags effektiv nationalitet där, trots att personen saknar en formell nationalitet där. I vissa fall ska en statslös ha rätt att förvärva en nationalitet efter statssuccession. I andra fall har en statslös rätt att beredas skydd av ett land om personen vistats lagligt i landet.²⁷³ I alla dessa situationer krävs att den statslösa personen är *habitually resident* i landet.

I successionsförordningen ställs ett krav på att det finns en nära och stabil koppling mellan den berörde personen och dess *habitual residence*.²⁷⁴

I det svenska betänkandet anges att omständigheter av personlig natur eller i yrket som tyder på en fasthet i sambandet mellan personen och landet ska beaktas.²⁷⁵

5.2.7 Formell eller laglig koppling till landet

I UNHCR:s riktlinjer angavs att begreppet *habitual residence* inte innebär att det krävs en legal eller formell bosättning.²⁷⁶ Detta utvecklas i en annan av UNHCR:s riktlinjer samt i handboken. UNHCR anger däri att statslösa personer som beviljats permanent uppehållstillstånd, men också de utan uppehållstillstånd men som bosatt sig i ett land och varit där under några år och som förväntar sig en pågående bosättning där, inkluderas i vilka som är *habitually resident*.²⁷⁷

I en kommentar till Europarådets konvention angående undvikande av statslöshet i samband med statssuccession,²⁷⁸ anges att det inte krävs någon laglig eller formell kvalifikation.²⁷⁹

I det svenska betänkandet anges att en persons *residence* inte är beroende av uppehållstillstånd.²⁸⁰

²⁷² Hathaway och Foster, s. 66-67.

²⁷³ Goodwin-Gill och McAdam, s. 459; Hathaway och Foster, s. 66-67.

²⁷⁴ Skäl 23, successionsförordningen.

²⁷⁵ SOU 1976:39, s. 119.

²⁷⁶ UNHCR Guidelines on Statelessness no 4, p. 41.

²⁷⁷ UNHCR Guidelines on Statelessness no 3, p. 20; UNHCR Handbook on protection of stateless persons, p. 138-139.

²⁷⁸ Europarådets konvention angående undvikande av statslöshet i samband med statssuccession (CETS 2000).

²⁷⁹ Council of Europe, *The Explanatory report*, p. 10.

²⁸⁰ SOU 1976:39, s. 118.

5.3 *Habitual residence* och *domicile*

Jag anser att det kan vara av relevans att göra en jämförelse mellan begreppen *habitual residence* och *domicile* som också är ett vanligt förekommande bosättningsbegrepp i den internationella rätten. Detta för att bättre förstå betydelsen av *habitual residence*. Begreppen har nämligen olika betydelse.²⁸¹ Enligt Goodwin-Gill och McAdam framgår det av artikel 12 i Flyktingkonventionen. Där anges att en flyktings personrättsliga ställning ska avgöras av lagen där han eller hon har sitt *domicile* eller, om personen saknar ett *domicile*, där han eller hon har sitt *residence*.²⁸²

Skillnaden mellan *habitual residence* och *domicile* kommenteras också i en resolution av Europarådet. Syftet med resolutionen var att standardisera begreppen. I resolutionen anges att *domicile* innebär ett förhållande mellan en stat och en person genom att personen frivilligt etablerar och behåller sin enda och huvudsakliga bosättning i det landet med avsikten att skapa och kvarhålla sitt centrum för personliga, sociala och ekonomiska intressen där. En sådan avsikt kan visas genom bosättningsens längd samt genom existensen av personliga eller professionella band mellan personen och landet.²⁸³ En persons *domicile* kvarstår tills ett nytt *domicile* uppkommer.²⁸⁴ Därmed drar jag slutsatsen att en person enligt resolutionen endast kan ha ett *domicile*.

Liksom beskrivits tidigare, anges i resolutionen att en persons *residence* eller bosättning bestäms enligt faktiska kriterier och att den legala bosättningsrätten inte har någon betydelse.²⁸⁵ Det räcker att personen uppehåller sig i landet under en viss tid.²⁸⁶ För att avgöra om detta *residence* övergått till ett *habitual residence* måste längden av bosättningen och om den är kontinuerlig beaktas. Också andra element av personlig och professionell natur, som pekar på hållbara band mellan personen och hans bosättning, måste beaktas.²⁸⁷ En persons avsikt är inte ett krav för att kunna bevisa existensen av ett *habitual residence*, men avsikten kan tas i beaktande när man avgör om personen har en bosättning och vad denna bosättning har för karaktär.²⁸⁸ Avslutningsvis anges i resolutionen att en persons *habitual residence* inte är avhängig en annan persons *habitual residence*.²⁸⁹

Sammanfattningsvis konstaterar jag att den största skillnaden mellan de två begreppen verkar vara att det för *domicile* krävs en avsikt med vistelsen i ett land till skillnad från *habitual residence* för vilket en sådan avsikt kan tas i

²⁸¹ Goodwin-Gill och McAdam, s. 526; Grahl-Madsen, s. 160; Hathaway och Foster, s. 67.

²⁸² Goodwin-Gill och McAdam, s. 526.

²⁸³ Resolution (72) 1 of the Council of Europe, No. 1.

²⁸⁴ Resolution (72) 1 of the Council of Europe, No. 2.

²⁸⁵ Resolution (72) 1 of the Council of Europe, No. 7.

²⁸⁶ Resolution (72) 1 of the Council of Europe, No. 8.

²⁸⁷ Resolution (72) 1 of the Council of Europe, No. 9.

²⁸⁸ Resolution (72) 1 of the Council of Europe, No. 10.

²⁸⁹ Resolution (72) 1 of the Council of Europe, No. 11.

beaktande men inte är ett krav. Avsikten med vistelsen ska för *domicile* vara att den är permanent, till skillnad mot *habitual residence* för vilket det endast ställs ett krav på en vistelse med en viss varaktighet. En annan viktig skillnad är att en person endast kan ha ett *domicile* men att det inte anges någon sådan begränsning för *habitual residence*, förutom inom den europeiska internationella privat- och processrätten. Alltså drar jag slutsatsen att samma kriterier ska beaktas i bedömningen av om ett land utgör en persons *domicile* eller *habitual residence* men att det krävs mer för *domicile* än för *habitual residence*.

Enligt mig stämmer beskrivningen av *domicile* i denna del väl överens med beskrivningen av *habitual residence* inom den europeiska internationella privat- och processrätten. Därför anser jag att det finns anledning att iaktta försiktighet vid en undersökning av betydelsen av *habitual residence* i den kontexten för förståelsen av begreppet för tillämpningen av Flyktingkonventionen.

5.4 Sammanfattning av begreppets innebörd i andra rättsliga sammanhang

Jag återigen poängtera att *habitual residence* har olika innebörd inom olika rättsområden och att det krävs försiktighet i undersökningen av begreppets betydelse inom dessa för att kunna dra en slutsats om betydelsen för tillämpningen av Flyktingkonventionen. Samtidigt konstaterar jag att det inom de olika rättsområdena och i de olika källorna anges i princip samma kriterier som ska beaktas.

Liksom för tillämpningen av artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen anses *habitual residence* vara ett begrepp som beskriver ett faktiskt förhållande eller en faktisk situation. Alla omständigheter i det aktuella målet måste beaktas för att bestämma var en person har sitt *habitual residence* och flera olika kriterier kan ha betydelse. Bosättningen eller vistelsen ska ha varat under en viss tid. Endast en tillfällig vistelse i ett land anses i de flesta fall inte vara tillräckligt för att en person ska ha sitt *habitual residence* där. Däremot krävs det, i dessa sammanhang, inte att bosättningen är permanent, vilket krävs för att en person ska anses ha sitt *domicile* i ett land. En annan likhet mellan begreppets betydelse i de olika rättsområdena är att det ska finnas något slags band eller en koppling till landet och att personen har etablerat sitt levnadscentrum och intressen där, vilket kan visas genom att personen har arbete, familj eller tillgångar i landet. Ytterligare en likhet är att en person anses kunna ha sitt *habitual residence* i mer än ett land.

Till skillnad från då *habitual residence* för tillämpningen av artikel 1 A 2 ska bestämmas är, i dessa andra rättsliga situationer och områden, avsikten med vistelsen i ett land en omständighet som kan beaktas. Omständigheten ska däremot inte ha avgörande betydelse för om personen ska anses ha vara

habitually resident där. Inom den europeiska internationella privat- och processrätten är avsikten med vistelsen av större vikt.

5.5 *Habitual residence* i flera länder

I UNHCR:s riktlinjer förklaras att det i vissa fall kan vara svårt att bestämma huruvida en statslös person är *habitually resident* i en stat eller en annan, exempelvis på grund av en nomadisk livsstil. Det följer enligt riktlinjerna från begreppets faktiska karaktär att en statslös i sådana fall kan betraktas vara *habitually resident* i båda staterna.²⁹⁰

I betänkandet från 1976 anges att flera bosättningar kan utgöra en persons *habitual residence* om de materiella egenskaperna respektive varaktigheten hos bosättningarna inte gör det möjligt att välja ett av länderna.²⁹¹

²⁹⁰ UNHCR, Guidelines on statelessness no 4, p. 42.

²⁹¹ SOU 1976:39, s. 121.

6 Det svenska begreppet *hemvist*

De svenska migrationsdomstolarna använder sig av, förutom *vanlig vistelseort*, begreppet *hemvist*. *Hemvist* förekommer inte i UtlL. Begreppet förekommer däremot i ett stort antal andra svenska lagar.²⁹² Nedan följer en redogörelse över begreppets innebörd inom några olika rättsområden. I betänkandet från 1976 föreslås ett hemvistbegrepp för folkbokföringen eftersom var en person är folkbokförd påverkar och har betydelse för många andra rättsområden. I betänkandet avsågs att åstadkomma en enhetlig terminologi att användas som en gemensam rättsgrund för vissa områden för att uppnå en säkrare överblick och underlätta jämförelser mellan olika rättsområden. Det föreslagna hemvistbegreppet avsågs däremot inte användas som ett gemensamt bosättningsbegrepp för alla rättsområden.²⁹³

6.1 *Hemvist* i några svenska lagar

6.1.1 Folkbokföring

Begreppet *hemvist* förekommer i folkbokföringslagen.²⁹⁴ I betänkandet föreslås att en person ska anses ha sin *hemvist* i Sverige om han eller hon har sin ”vardagliga vistelse” här.²⁹⁵ Med vardaglig vistelse förstås vistelse av viss varaktighet och att personen lever sitt dagliga liv ungefär så som landets invånare i allmänhet eller av hans kategori gör under livets jämna gång. Den vardagliga vistelsen är beskriven som ett faktiskt förhållande och kan bedömas som ett sådant då vistelsen redan har en viss varaktighet.²⁹⁶ För att bedömas ha sin *hemvist* här ska personen inte heller ha en starkare anknytning till ett annat land. Om personen har starkare anknytning till Sverige än till något annat land ska han eller hon bedömas ha sin *hemvist* här, även om personen inte har sin vardagliga vistelse här. Vid bedömningen av om någon är starkare knuten till annat land än vistelselandet skall beaktas vistelse-, bostads- och familjeförhållanden samt därmed sammanhängande omständigheter.²⁹⁷ I betänkandet anges vidare att uppehållstillstånd inte får ses som en absolut förutsättning för hemvistförvärv. Däremot kan den som vistas i Sverige utan tillstånd inte anses ha en tillräckligt stark anknytning för att kunna anses ha sin

²⁹² SOU 1976:39, s. 129.

²⁹³ SOU 1976:39, s. 20 och 250.

²⁹⁴ Folkbokföringslag (1991:481).

²⁹⁵ SOU 1976:39, s. 280.

²⁹⁶ SOU 1976:39, s. 317.

²⁹⁷ SOU 1976:39, s. 280.

vardagliga vistelse här.²⁹⁸ Avslutningsvis anges att begreppet *hemvist* inte utesluter att *hemvist* kan föreligga i flera länder samtidigt.²⁹⁹

6.1.2 Rättegångsbalken

Hemvist används som anknytningsbegrepp i rättegångsbalken.³⁰⁰ En person kan ha sin *hemvist* på flera orter. Om han eller hon är folkbokförd i Sverige anses personen ha sin *hemvist* på folkbokföringsorten. Däremot är en persons *faktiska hemvist* inte hemvistgrundande om *hemvistet* inte överensstämmer med folkbokföringen. För att bestämma en persons *faktiska hemvist* måste man beakta alla omständigheter i det enskilda fallet. Omständigheter av betydelse är den regelmässiga, stadiga vistelsen, hushåll på orten och familjens närvaro. Huvudsakligen är det samma omständigheter som ligger till grund för folkbokföringen.³⁰¹

6.1.3 Utsökningsbalken

I utsökningsbalken³⁰² anges att en svarandes *hemvist* är den ort där en svarande är bosatt.³⁰³ Det är den faktiska bosättningen som är avgörande.³⁰⁴

6.1.4 Svensk internationell privat- och processrätt

Begreppet *hemvist* förekommer inom den svenska internationella privat- och processrätten. Rättsområdet reglerar förhållandet mellan olika stater och besvarar frågor om domsrätt, lagval och erkännande och verkställighet. Hemvistbegreppet inom detta rättsområde bestäms inte efter något enda formellt kriterium. Folkbokföringens betydelse är inte avgörande för att bestämma en persons *hemvist* i detta sammanhang, men uppgifterna kan ha betydelse.³⁰⁵ I en lag från 1904³⁰⁶ anses *hemvist* i viss stat föreligga, om bosättningen där med hänsyn till vistelsens varaktighet och omständigheterna i övrigt måste anses stadigvarande.³⁰⁷ Den angivna definitionen får anses vara vägledande också för tolkningen av andra

²⁹⁸ SOU 1976:39, s. 315.

²⁹⁹ SOU 1976:39, s. 21 och 128.

³⁰⁰ Se 10 kap. 1 § Rättegångsbalken (1942:740).

³⁰¹ *Rättegångsbalken m.m.*, kommentaren till 10 kap. 1 § RB; SOU 1976:39, s. 127-128.

³⁰² Utsökningsbalk (1981:774).

³⁰³ 18 kap. 1 § UB.

³⁰⁴ *Utsökningsbalken*, kommentaren till 18 kap. 1 § UB; SOU 1976:39, s. 128.

³⁰⁵ Bogdan, s. 153; Pålsson, s. 25.

³⁰⁶ Lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella förhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.

³⁰⁷ 7 kap. 2 § IÄL; Prop. 1973:158, s. 79-81 och 121; Pålsson, s. 25; *Rättegångsbalken m.m.*, kommentaren till 10 kap. 1 § RB; SOU 1976:39, s. 129.

svenska internationellt privat- och processrättsliga bestämmelser.³⁰⁸ Syftet med vistelsen är av betydelse inom detta rättsområde. Det rör sig alltså om en faktisk bosättning och den berörda personen ska ha för avsikt att stadigt kvarstanna i landet.³⁰⁹ En persons avsikt ska bestämmas genom att beakta objektiva omständigheter såsom bostad, anställning och familjeförhållanden.³¹⁰ Uppehållstillstånd är inte avgörande, men det kan ofta ses som en faktisk förutsättning för en persons varaktiga vistelse i ett land.³¹¹ En person kan sakna ett *hemvist*, till exempel om han eller hon lämnat sitt gamla hemvistland utan att etablera sig i något annat land.³¹² Om personen är bosatt i mer än ett land måste man fastställa *hemvistet* genom att väga de olika personliga anknytningarnas styrka mot varandra och på så sätt finna personens huvudsakliga bosättning.³¹³ Det innebär, enligt mig, att en person inom detta rättsområde endast kan ha ett *hemvist* eftersom det måste göras ett val och bestämmas *ett* land som ska beaktas som personens *hemvist* om denne är bosatt i flera länder.

I lagen från 1904 anges vidare att en statslös person vid tillämpningen av den lagen ska likställas med en medborgare i den stat där han har *hemvist*, eller om han saknar *hemvist*, där han har sin *vistelseort*.³¹⁴ Detta tyder enligt mig på att *hemvist* och *vistelseort* inte betyder samma sak. Däremot anser Bogdan att användningen av *hemvist* i vissa fall och *vanlig vistelseort* i andra inte borde återspegla någon materiell skillnad.³¹⁵

6.1.5 Medborgarskapslagen

En annan av de lagar i vilket begreppet *hemvist* förekommer är medborgarskapslagen.³¹⁶ För att kunna bli medborgare i Sverige krävs att personen har sin *hemvist* här. I förarbetena till den nuvarande medborgarskapslagen från 2001 anges att en person ska anses ha sin *hemvist* på den ort där han eller hon bor och har för avsikt att kvarstanna.³¹⁷ I kravet på *hemvist* ligger också att det bör vara legalt och oavbrutet. Att *hemvistet* bör vara legalt innebär att utlänningen bör vistas i Sverige lagligen och ha uppehållstillstånd i de fall som krävs.³¹⁸ *Hemvist* anses föreligga om bosättningen med hänsyn till vistelsens varaktighet och omständigheterna i övrigt måste anses vara stadigvarande. Vid bedömningen bör, vid sidan av de faktiska förhållandena, hänsyn tas till sökandens avsikt. De faktiska förhållandena tar sikte på objektivt konstaterbara omständigheter såsom

³⁰⁸ Bogdan, s. 151-152; Pålsson, s. 26; *Rättegångsbalken m.m.*, kommentaren till 10 kap. 1 § RB.

³⁰⁹ Bogdan, s. 152; SOU 1976:39, s. 129-131.

³¹⁰ Bogdan, s. 153.

³¹¹ Bogdan, s. 153.

³¹² Bogdan, s. 155.

³¹³ Bogdan, s. 155.

³¹⁴ 7 kap. 3 § IÄL; Pålsson, s. 30-31.

³¹⁵ Bogdan, s. 156.

³¹⁶ Lag (2001:82) om svenskt medborgarskap.

³¹⁷ Prop. 1999/2000:147, s. 47.

³¹⁸ Prop. 1997/98:178, s. 20; Prop. 1999/2000:147, s. 50.

familj, bostad och anställning.³¹⁹ Enligt praxis avses med *hemvist* i medborgarskapslagens mening faktiskt boende i Sverige med avsikt att stanna i landet stadigvarande. Något krav på folkbokföring eller minsta tid för vistelse uppställs inte, dock förutsätts att vistelsen är legal.³²⁰

6.2 Sammanfattning av begreppets innebörd

Hemvist beskriver i alla ovan nämnda rättsområden ett faktiskt förhållande eller en faktisk bosättning. Vid tillämpningen av medborgarskapslagen tar de faktiska omständigheterna sikte på objektivt konstaterbara omständigheter såsom familj, bostad och anställning. Samma omständigheter beaktas i bedömningen av en persons anknytning till Sverige i folkbokföringsärenden. Inom detta område krävs, för att personen ska anses ha *hemvist* i Sverige, att personen inte har starkare anknytning till något annat land. Inom alla rättsområdena krävs att vistelsen är av en viss varaktighet. Att vistelsen är stadigvarande krävs inom den internationella privat- och processrätten och för tillämpningen av medborgarskapslagen. Inom dessa två områden krävs vidare en avsikt att stanna i landet för att personen ska anses ha *hemvist* i Sverige. För att beviljas medborgarskap i Sverige krävs också att vistelsen här varit legal. Att en utlänning vistats i Sverige med tillstånd var också ett krav för att kunna anses ha varit bosatt i Sverige i utlänningslagens mening. Däremot får uppehållstillstånd inte vara ett absolut krav för att kunna anses ha förvärvat *hemvist* i landet. En person kan ha sin *hemvist* på flera orter.

³¹⁹ Prop. 1999/2000:147, s. 50.

³²⁰ MIG 2008:17; MIG 2013:22; Prop. 1997/98:178, s. 9.

7 Förhållandet mellan de olika begreppen

7.1 Förhållandet mellan de svenska och engelska begreppen

Begreppet *domicile* brukar översättas till svenska med *hemvist*. Men också *residence*, och särskilt *habitual residence*, kan översättas med *hemvist*.³²¹ I en internationell upphovsrättslig konvention från 1952³²² motsvarar *hemvist* begreppet *domicile* och *vanlig vistelseort* begreppet *habitual residence*.³²³ Också i förarbeten från 1973 kommenteras en omarbetad version av konventionen³²⁴ och i översättningen av denna motsvarar *domicile* begreppet *hemvist*,³²⁵ och *habitual residence* motsvarar *sedvanlig vistelseort*.³²⁶ Att *domicile* motsvarar *hemvist* och *residence* motsvarar *vistelseort* framgår också exempelvis vid en jämförelse mellan den engelska och den svenska versionen av artikel 12 i Flyktingkonventionen. Det var med denna artikel Goodwin-Gill och McAdam exemplifierade skillnaden mellan *domicile* och *habitual residence*.³²⁷ Denna senare jämförelse i Flyktingkonventionen anser jag vara av större relevans för att förstå innebörden av *habitual residence* i Flyktingkonventionens artikel 1 A 2 då det är inom samma rättsområde till skillnad från de ovan nämnda upphovsrättsliga konventionerna.

Det i betänkandet från 1976 för folkbokföringen föreslagna svenska bosättningsbegreppet *hemvist* är till sin allmänna karaktär sådant att det i internationella termer kan betecknas som ett *habitual residence*-begrepp. Det utformades så att det så långt som möjligt skulle passa i internationella sammanhang. En sådan anpassning sker på bästa sätt genom att hänsyn tas till Europarådets definition av *habitual residence*.³²⁸ Europarådets bestämning av innebörden av *habitual residence* stämmer överens med dess betydelse i Haagkonventionerna. Det begrepp som används i de svenska internationellt privat- och processrättsliga lagarna avsågs också vara detsamma som i Haagkonventionerna. *Hemvist* motsvarar därför *habitual residence* i dessa.³²⁹

³²¹ SOU 1976:39, s. 109.

³²² 1952 års världskonvention om upphovsmannarätt.

³²³ SOU 1976:39, s. 131.

³²⁴ Världskonvention om upphovsrätt reviderad i Paris den 24 juli 1971.

³²⁵ Prop. 1973:15, s. 245.

³²⁶ Prop. 1973:15, s. 279.

³²⁷ Se avsnitt 5.3.

³²⁸ SOU 1976:39, s. 17 och 279-281.

³²⁹ Prop. 1973:158, s. 127; SOU 1976:39, s. 235.

Också i förarbeten från 1973, till en immaterialrättslig lag,³³⁰ anges att det i den lagen använda begreppet *hemvist* motsvarar Haagkonventionens *habitual residence*. Innebörden ansågs vara definierad genom Europarådets resolution.³³¹ Då Sverige översatt en Haagkonvention från 1930³³² översattes begreppet *habitually and principally resident* med *vanlig och huvudsakliga hemvist*.³³³ Också vid införandet av medborgarskapslagen från 1924 angavs att lagens hemvistbegrepp avsågs vara ett internationellt begrepp.³³⁴ Som ett exempel från idag kan nämnas den svenska versionen av den europeiska successionsförordningen i vilken *habitual residence* är översatt till *hemvist*.

Av detta konstaterar jag att *domicile* i vissa rättsliga sammanhang översatts till *hemvist*. Samtidigt har också *habitual residence* översatts till *hemvist* i flera fall. Att *hemvist* ska motsvara *habitual residence* anser jag dock ha varit avsikten vilket jag anser framgår genom kommentarerna i förarbetena från 1973 och i betänkandet från 1976. Därför anser jag att *habitual residence* kan betyda antingen *vanlig vistelseort* eller *hemvist*. Det behöver dock inte betyda att *vanlig vistelseort* och *hemvist* alltid betyder samma sak.

7.2 Skillnad mellan *hemvist* och *vanlig vistelseort*

Både *hemvist* och *vanlig vistelseort* beskriver ett faktiskt förhållande. För båda krävs att en vistelse varat en viss tid. Vidare bedöms en persons anknytning till ett land vid användningen av båda begreppen. I båda fallen anses omständigheter såsom familj, arbete och tillgångar då ha betydelse. För att en person ska anses ha sin *vanliga vistelseort* i ett land krävs för det mesta inte att vistelsen i landet är laglig. Det är dock ett krav för att en person ska anses ha *hemvist* i Sverige. För att ha *hemvist* i Sverige krävs också en avsikt att stanna här, vilket i bedömningen av om en person ska anses ha sin *vanliga vistelseort* i ett land endast är en omständighet som kan tas i beaktande. Omständigheterna att beakta i bedömningen av en persons *vanliga vistelseort* och *hemvist* är till stor del desamma, även om det finns vissa skillnader.

Bogdan anser, liksom jag beskrivit ovan, att det inte föreligger någon materiell skillnad beroende på vilket av *hemvist* eller *vanlig vistelseort* som används inom den internationella privat- och processrätten.³³⁵

³³⁰ Lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella förhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.

³³¹ Prop. 1973:158, s. 127.

³³² En i Haag 1930 antagen konvention för lösande av vissa konflikter mellan medborgarskapslagar (Sveriges överenskommelser med främmande makter 1937:9).

³³³ SOU 1976:39, s. 221.

³³⁴ SOU 1976:39, s. 221.

³³⁵ Bogdan, s. 156.

I undersökningen av de svenska migrationsdomstolarnas användning av begreppen synes de inte göra någon skillnad på dess innebörd. De argumenterar på samma sätt oavsett vilket begrepp de använder. Men det finns alltså några skillnader i dess rättsliga innebörd beroende på inom vilket område och i vilket sammanhang de förekommer. Jag anser att den viktigaste skillnaden är den att en person för tillämpningen av ovan nämnda svenska lagar ska ha sin *hemvist* endast i Sverige, medan en person för tillämpningen av UtlL kan ha sin *vanliga vistelseort* i flera länder. Domstolarna har i de flesta fallen gjort prövningen mot endast ett land och kanske beror det på att de likställer begreppen och dess innebörd.

8 Analys och slutsatser

8.1 Domstolarnas användning av olika begrepp

De svenska migrationsdomstolarna använder sig av flera olika begrepp i sina bedömningar. De vanligaste är *vanlig vistelseort* och *hemvist*. Det är anmärkningsvärt att begreppet *vanlig vistelseort*, vilket är det som står i lagtexten, endast används i 14 av 37 domar.³³⁶ Det är också anmärkningsvärt att de använder sig av begreppet *hemvist* då detta inte alls förekommer i UtL.

I 6 fall använder sig domstolarna av båda begreppen och de framstår då såsom utbytbara.³³⁷ Vidare använder sig domstolarna i 4 mål av begreppet *ursprung*.³³⁸ Också detta begrepp används därmed såsom utbytbar med *vanlig vistelseort* och *hemvist*. Utöver dessa begrepp diskuterar domstolarna i flera fall huruvida den asylsökande har *anknytning* eller en *koppling* till ett land eller inte. I 2 fall verkar domstolen definiera *vanlig vistelseort* som ett land till vilket personen har *anknytning*. Att det ställs upp ett krav på *anknytning* eller *koppling* till landet är fallet i 5 av de utvärderade domarna. I 6 fall diskuteras också vilket av de aktuella länderna som personen har *starkast anknytning* till och det är då detta land som ansökan prövas mot. Alltså kan också begreppen *anknytning* och *koppling* ses såsom utbytbara med de andra begreppen.³³⁹

Domstolarna använder därmed flera olika begrepp såsom utbytbara utan att ha kommenterat eller synes ha reflekterat över huruvida de olika begreppen faktiskt har samma rättsliga innebörd.

I 8 av de 14 målen i vilka *vanlig vistelseort* används är det också det enda begreppet som används. I 18 mål använder domstolarna sig endast av *hemvist*. I 8 av de 18 målen är ett val mellan två länder aktuellt, i 3 mål har den asylsökande inte förmått göra sin identitet som statslös sannolik och en bedömning av dess *vanliga vistelseort* aktualiseras aldrig. En sådan bedömning aktualiseras inte heller när sökanden endast bott eller vistats i *ett* land. *Hemvist* är det enda begrepp som används i de fallen då endast ett land är aktuellt.³⁴⁰

I 5 fall förekommer inget begrepp alls i domstolarnas bedömning.³⁴¹

³³⁶ Se avsnitt 4.1.1.

³³⁷ Se avsnitt 4.1.3.

³³⁸ Se avsnitt 4.1.6.

³³⁹ Se avsnitt 4.1.2.

³⁴⁰ Se avsnitt 4.1.4.

³⁴¹ Se avsnitt 4.1.5.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att begrepps användningen inte är enhetlig i de utvärderade domarna. Frågan var sedan om denna oenhetliga tillämpning har betydelse för domstolarnas argumentation och vilka kriterier de beaktar i valet av det land de väljer att göra prövningen mot och vilket i sin tur kan bli avgörande för om den statslösa palestiniern beviljas skydd eller inte.

8.2 Betydelsen av vilket begrepp domstolarna använder sig av

Då domstolarna i flera mål använder sig av *vanlig vistelseort* och *hemvist* såsom utbytbara, får jag uppfattningen att de likställer de två begreppen. Hur de motiverar valet av land som ansökan ska prövas mot varierar från mål till mål. Det beror dock inte på vilket av begreppen de använder sig av. Jag har identifierat några kategorier av omständigheter som de beaktar och dessa kategorier används av domstolarna oavsett vilket begrepp som används.

Den vanligast förekommande omständigheten som beaktas är var personen är född och uppvuxen. Om personen har resehandlingar, identitetskort eller någon slags registrering i ett land har också betydelse. Så också hurvida personen legaliserat sin vistelse i landet eller inte. Ytterligare omständigheter som beaktas är vad den sökandes avsikt med vistelsen i ett land är samt om personen etablerat sig i landet på något sätt. En person bedöms vara etablerad bland annat om han eller hon har familj, tillgångar eller arbete i landet.³⁴²

Liksom jag konstaterat ovan väljer de flesta domstolarna att göra bedömningen mot ett land till vilket den statslösa personen har någon slags *anknytning*. Också i dessa fall då de använder begreppet *anknytning* beaktar de omständigheter såsom var den sökande är född och uppvuxen, var de har haft en legal vistelserätt eller var de har arbete och familj.

I 4 fall anses det *senaste vistelselandet* vara det som prövningen ska göras mot, men i de flesta inte.³⁴³ Att domstolarna i de flesta fallen inte väljer att göra prövningen mot det senaste landet tror jag beror på uppfattningen att endast ett land kan utgöra en statslös persons *vanliga vistelseort* och domstolarna anser att de måste göra ett val av land. Det valet resulterar då ofta i att det land i vilket sökanden bott i *längst* väljs som prövningsland och oftast är inte det också det *senaste vistelselandet*. Antagligen har den sökande också en starkare *anknytning* till det landet i vilket han eller hon bott i *längst* och det är nog snarare därför det tidigare vistelselandet väljs i dessa fall. Jag tycker det är anmärkningsvärt att avsikten med vistelsen i det senaste vistelselandet ofta inte diskuteras då jag tror att många sökanden har

³⁴² Se avsnitt 4.2.

³⁴³ Se avsnitt 4.2.4.

haft för avsikt att etablera sig varaktigt i deras senaste vistelseland, men att de tvingats fly därifrån mot sin vilja.

Omständigheter som leder till att prövningen *inte* ska göras mot ett land är att vistelsen i det landet inte legaliserats, eller att personen inte kan uppvisa några handlingar därifrån, eller att vistelsen i landet varit för kort i förhållande till det andra landet.

Vilka av de kategorier med omständigheter domstolarna beaktar är olika från fall till fall. I vissa fall används också en omständighet som ett argument för att göra prövningen mot ett land medan samma omständighet används som argument för att *inte* göra prövningen mot ett land i andra fall. Alltså är domstolarnas bedömning inte enhetlig heller i denna del. I vissa fall beaktas endast en av kategorierna ovan. I de flesta fallen beaktas dock flera av kategorierna.

Jag anser det vara klarlagt att det inte har någon betydelse för bedömningen vilket begrepp domstolarna har valt att använda sig av, utan det är samma kriterier som beaktas oavsett om de använder sig av *vanlig vistelseort*, *hemvist*, *anknytning*, *koppling*, *ursprung* eller inget begrepp alls.

Oavsett om det inte synes ha någon betydelse vilket begrepp de använder sig av, är det viktigt att domstolarna använder sig av ett och samma begrepp. Annars blir rättstillämpningen inte förutsägbar och rättssäkerheten äventyras. Det är därför av vikt att det klarläggs vilka kriterier som ska beaktas då domstolarna bestämmer vilket land som utgör en persons *vanliga vistelseort* vilket är det begrepp som står i UtL.

8.3 Innebörden av *vanlig vistelseort*

En statslös persons behov av skydd ska prövas mot det land där han eller hon har sin *vanliga vistelseort*. Personen ska ha utsatts för, eller riskera att utsättas för, förföljelse i det landet på grund av en av konventionsgrunderna i Flyktingkonventionen. *Vanlig vistelseort* motsvarar *habitual residence*.

Andra länder har bedömt att *habitual residence* för tillämpningen av Flyktingkonventionens artikel 1 A 2 eller motsvarande nationell bestämmelse beskriver en faktisk situation. Alla omständigheter i målet ska beaktas när den asylsökandes *habitual residence* bestäms. Vistelsen måste vara mer än tillfällig men olika länder har gjort olika bedömningar av hur lång vistelsen måste ha varit. Något land ansåg ett år vara tillräckligt, ett annat två år. Andra länder ställer också upp ett krav på att den sökande har en koppling till det aktuella landet. Denna kan till exempel ha uppkommit genom att den sökande har tillgångar eller familj i landet. Omständigheten huruvida en person är född i landet eller inte beaktas också. Det kan dock inte krävas för att en person ska anses ha sitt *habitual residence* i ett land. Flera länder ställer vidare upp ett krav på att vistelsen i ett land ska ha varit

legal eller accepterad för att han eller hon ska anses ha sitt *habitual residence* där.

I de källor som de svenska migrationsdomstolarna hänvisar till i sina domar, det vill säga definitionen i kommentaren till Flyktingkonventionens utkast samt UNHCR:s handbok, går det inte att finna mycket ledning om innebörden av *habitual residence*. Av de två källorna framgår endast att den statslösa personen måste ha varit bosatt i det aktuella landet. För tillämpningen av Flyktingkonventionen har begreppet i de två källorna definierats såsom "the country in which he resided" eller såsom anges i den svenska översättningen "det land i vilket han vistats".³⁴⁴ Jag tolkar det som att för att vara *resident* i ett land krävs endast en kortare bosättning. Av definitionen framstår det då som att det räcker med att en person endast vistats i ett land eller att det endast krävs en kortare bosättning i landet. Det framgår inte vad som krävs för att en person ska anses ha varit *bosatt* i ett land.

Liksom jag beskrev ovan framstår det, enligt definitionen i Flyktingkonventionens utkast, som att det räcker med en kortare bosättning. Däremot framgår av till exempel andra länders praxis samt internationell doktrin att bosättningen måste ha varat åtminstone en viss tid för att detta *residence* ska övergå till ett *habitual residence*. Vidare måste det ha uppstått någon slags *anknytning* eller *koppling* till landet för att ett *residence* där ska övergå till ett *habitual residence*. Det stämmer också överens med tolkningen av innebörden av *habitual residence* i andra rättsliga sammanhang, till exempel inom det immaterialrättsliga området.

Det är därför oklart om det endast ska räcka med en kortare bosättning i ett land, vilket torde vara fallet om man läser definitionen. Samtidigt är det då inte logiskt att de valt att lägga till *habitual* innan *residence* vilket ju faktiskt antyder att det krävs mer än vad som krävs för endast ett *residence*.

Inom andra rättsområden verkar det ställas ett krav på att en persons bosättning i ett land ska vara stabil för att en bosättning ska vara *habitual residence*, vilket framgår av bland annat UNHCR:s riktlinjer avseende statslöshet, samt av skälen till successionsförordningen. Att bosättningen ska vara stabil tyder enligt mig på att det krävs mer än en tillfällig vistelse också inom dem områdena. Jag anser att ett krav på en stabil bosättning är ett högre ställt krav än att vistelsen ska vara varaktig. Även en instabil bosättning kan bli varaktig. Dock löses detta "problem" genom kravet på att det ska ha uppkommit en *koppling* mellan personen och landet. Omständigheter såsom en persons familje- och arbetsförhållanden är av betydelse för att avgöra om det finns en sådan *koppling*. Så även huruvida personen har en bostad eller andra tillgångar i landet eller inte.

Hur lång tid som krävs för att bosättningen ska anses vara varaktig är inte klart. Dock krävs det som sagt att det hunnit uppkomma någon slags

³⁴⁴ UNHCR:s handbok, p. 101-105.

koppling mellan personen i fråga och det aktuella landet. I doktrinen anges att det inte krävs att denna koppling är formell. Det innebär att det inte kan krävas att en persons bosättning i landet varit legal. Det stämmer överens med UNHCR:s uppfattning i deras handbok för tillämpningen av 1954 års konvention. Däremot verkar flera nationella domstolar ställa upp ett sådant krav, eller i vart fall beakta den omständigheten, i sin bedömning av om ett land är en persons *habitual residence* eller inte. Så också i Sverige. Jag menar att det är felaktigt av domstolarna att tillämpa ett sådant krav men att det är en omständighet de kan beakta.

Hathaway och Foster nämner betydelsen av en statslös lagliga rätt att återvända till ett land. De kommer fram till att en sådan inte krävs eftersom det i Flyktingkonventionen anges att prövningen ska göras mot ett former *habitual residence*. Jag anser dock att man inte ska fokusera alltför mycket på ordet *former* eftersom det i den franska versionen endast står *résidence habituelle*. Därmed saknas en motsvarighet till "former" i den franska versionen. Den enda betydelse jag anser ordet "former" kan få är att det inte krävs att landet fortfarande är personens *habitual residence* utan att det räcker att det en gång varit det. Jag anser att det saknar betydelse om möjligheten att återvända är laglig eller inte, det enda som spelar roll är huruvida det är möjligt att återvända och om personen kan beredas skydd där.

Jag anser därmed att det för tillämpningen av artikel 1 A 2 i Flyktingkonventionen ställs upp två krav för att en person ska anses ha sitt *habitual residence* i ett land. Dels en bosättning i landet under en viss tid och att det rör sig om mer än en tillfällig vistelse, dels att det uppstått en koppling mellan landet och personen ifråga. Alltså krävs en *anknytning* eller *koppling* till ett land för att en *vistelse* i ett land ska övergå till att bli en *vanlig vistelse*. Därför anser jag att en sådan bedömning är relevant för de svenska migrationsdomstolarna att göra. Dock anser jag att det är fel att "diskvalificera" ett land som en persons *vanliga vistelseort* bara för att denne inte haft en formell eller legal koppling till landet eller att personen inte växt upp där. Sådana omständigheter kan beaktas och innebära att en person ska anses ha sin *vanliga vistelseort* i landet. Det är däremot inget absolut krav att de ska föreligga för att landet ska kunna vara den *vanliga vistelseorten*.

Det går inte att finna någon ledning om innebörden av *vanlig vistelseort* i svensk praxis, varken från migrationsdomstolarna då deras tillämpning är inkonsekvent, eller från Migrationsöverdomstolen som inte uttalat sig i frågan. Det går inte heller att finna någon ledning i lagtexten eller i dess förarbeten. Begreppets innebörd kommenteras endast i ett betänkande från 1976 men då för tillämpningen av en immaterialrättslig lag. Enligt betänkandet beskrivs att faktorer att beakta för att bestämma en *vanlig vistelseort* är bland annat vistelsens längd, avsikten med vistelsen och anknytningen till landet.

Jag har jämfört innebörden av *habitual residence* med innebörden av *domicile* som också är ett vanligt bosättningsbegrepp. Utav den jämförelsen drar jag slutsatsen att det inte krävs lika mycket för att ett land ska anses utgöra en persons *habitual residence* som det krävs för att det ska kunna utgöra en persons *domicile*. För *domicile* krävs nämligen att det finns en avsikt att bosättningen i landet ska vara permanent. En sådan avsikt krävs inte för att ett land ska kunna vara en persons *habitual residence*, även om det är en omständighet som kan beaktas av domstolarna. En persons *habitual residence* behöver dessutom endast vara varaktig, till skillnad från *domicile* som ska vara just permanent. Vidare anser jag det vara klarlagt att en person kan ha mer än ett *habitual residence*, till skillnad från *domicile*, förutom inom den europeiska internationella privat- och processrätten.

Sammanfattningsvis anses *habitual residence* vara ett begrepp som beskriver ett faktiskt förhållande eller en faktisk situation. Alla omständigheter i det aktuella målet måste beaktas för att bestämma var en person har sitt *habitual residence* och flera olika faktorer kan ha betydelse. Bosättningen eller vistelsen ska ha varat under en viss tid. Endast en tillfällig vistelse i ett land är inte tillräckligt för att en person ska ha sitt *habitual residence* där. Däremot krävs inte att bosättningen är permanent. Utöver detta ska det finnas något slags band eller en koppling till landet och att personen har etablerat sitt levnadscentrum och intressen där. Detta kan exempelvis visas genom att personen har arbete, familj eller tillgångar i landet. Däremot krävs inte någon laglig eller formell bosättning eller koppling till landet, till exempel i form av uppehållstillstånd. I olika länders praxis framstår en legal vistelse dock vara ett krav. I vart fall att vistelsen tillåtits och accepterats av landets myndigheter under en tid. Avsikten med vistelsen i ett land är en omständighet som kan beaktas men som inte ska ha avgörande betydelse för om personen ska anses ha vara *habitually resident* i ett land. Inom den europeiska internationella privat- och processrätten verkar dock avsikten med vistelsen vara av större vikt.

8.4 Vanlig vistelseort i flera länder - val av prövningsland

En statslös person kan ha sitt *habitual residence* i flera länder. Det är i denna situation som det aktualiseras ett val av vilket land prövningen ska göras mot. Åsikterna går isär hur prövningen ska göras då en person har sitt *habitual residence* i flera länder.

I flera av de svenska domarna väljer domstolen att göra prövningen mot det land till vilket den asylsökande har *starkast anknytning*. Jag tolkar detta som att de är av uppfattningen att en person endast kan ha sin *vanliga vistelseort* i ett land. Samtidigt väljer domstolen att göra prövningen mot landet till vilket den sökande har *starkast anknytning* också i de mål där de faktiskt konstaterat att personen har sin *vanliga vistelseort* i mer än ett land. Då domstolen väljer att göra prövningen mot det av två länder, som utgör den

sökandes *vanliga vistelseort*, till vilket han eller hon har *starkast anknytning* framstår det som att det skulle vara skillnad på vilket land som utgör den *vanliga vistelseorten* och det landet som utgör prövningsland, fastän de ska vara samma land. Prövningen ska ju ske mot det land som utgör den sökandes *vanliga vistelseort*.

Genom att försöka komma fram till endast ett land som utgör den sökandes *vanliga vistelseort* framstår det som att domstolarna gör en snävare tolkning av *vanlig vistelseort* än vad som är nödvändigt. Vidare är det enligt mig irrelevant att göra en bedömning av vilket land en sökande har *starkast anknytning* till. Eftersom en person kan ha sin *vanliga vistelseort* i flera länder behöver ett sådant val inte göras. I UtIL anges att domstolen ska göra prövningen av ansökan mot det land där den sökande har sin *vanliga vistelseort*. Min uppfattning är därför att prövningen kan göras mot alla de länder som personen anses ha sin *vanliga vistelseort* i.

I några fall har de svenska domstolarna valt att göra prövningen mot landet där den sökande hade sin *senaste vistelseort* och de följer då det alternativ som förespråkas i USA och Tyskland. Det står dock inte i Flyktingkonventionen, Skyddsgrundsdirektivet eller UtIL att prövningen ska göras mot det *senaste vistelselandet* och det står därmed i strid med dessa rättsliga instrument att motivera att prövningen görs mot det senaste landet. För att prövningen ska kunna göras mot det *senaste vistelselandet* krävs att också det landet utgör personens *vanliga vistelseort*. Det krävs alltså att vistelsen där varat ett tag och att det finns en koppling mellan den asylsökande och landet.

Att göra prövningen mot landet där personen först riskerade förföljelse är ett alternativ som förespråkas av Grahl-Madsen, men detta alternativ anser jag inte vara rimligt eftersom det kan ha uppstått en länk mellan en asylsökande och ett annat land efter det.

UNHCR anser att prövningen då ska göras mot alla de länder som personen bedöms ha sin *vanliga vistelseort* i, och att det endast krävs att personen riskerar förföljelse i *ett* av dessa för att han eller hon ska beviljas flyktingstatus. Domstolen i Kanada, samt Hathaway och Foster, anser dock att domstolen ska göra prövningen mot alla länder men att den sökande också måste riskera förföljelse i *alla* länder som utgör personens *vanliga vistelseort* för att kunna beviljas flyktingstatus. Jag anser att om en person har sin *vanliga vistelseort* i ett land i vilket han eller hon inte riskerar förföljelse bör personen återvända dit i första hand.

Den kanadensiska domstolen samt Hathaway och Foster jämställer situationen med den för personer med flera nationaliteter. Jag gör bedömningen att deras förslag är rimligt eftersom en statslös person inte ska kunna beviljas flyktingstatus när en person med flera nationaliteter inte ska det i den situationen när ingen av dem har en länk till ett tidigare vistelseland.

8.5 Hemvist

Jag har undersökt om det går att förstå innebörden av *vanlig vistelseort* och *hemvist* genom att se om de översatts från *habitual residence* eller *domicile* i originaltexter. Översättningen från olika internationella instrument är dock inte enhetlig så jag anser att det inte går att dra några slutsatser utifrån det. Däremot anser jag att det går att se en skillnad mellan de svenska begreppens innebörd genom att jämföra hur *hemvist* definierats inom andra rättsområden. Vid den jämförelsen tycker jag att *hemvist* på några punkter överensstämmer med *domicile*. Samtidigt tycker jag *hemvist* överensstämmer med definitionen av *habitual residence* inom den europeiska internationella privat- och processrätten. Men som jag tidigare konstaterat bör man iakta viss försiktighet då man jämför begreppets betydelse inom detta rättsområde.

Min uppfattning är att det för *hemvist*, liksom för *domicile*, ofta anses krävas en avsikt att stanna i landet en längre tid, men att en sådan avsikt inte krävs för att ett land ska kunna utgöra en persons *vanliga vistelseort*. Avsikten med en statslös persons vistelse i ett land diskuteras inte heller mycket i de svenska migrationsdomstolarnas domar. Varken i de domar där domstolen använder sig av *hemvist* eller i de där de använder *vanlig vistelseort*. Jag anser det vara egendomligt att domstolarna inte resonerar kring den asylsökandes avsikt med bosättningen i det senaste vistelselandet utan att de i så pass många mål endast konstaterar att det senaste vistelselandet inte kan utgöra dess *vanliga vistelseort* eller att prövningen inte ska göras mot det landet. Ofta är det land de sökande bott i bara i några år innan de kom till Sverige Syrien, och antagligen hade de för avsikt att bosätta sig där stadigvarande, men denna bosättning upphörde på grund av att kriget bröt ut. Här hade ett resonemang kring avsikten med bosättningen i landet kunnat leda till att domstolen väljer att göra prövningen mot det landet, på samma sätt som att en avsaknad av avsikt leder till att prövningen inte görs mot det landet i några fall. Avsikten att stanna varaktigt i ett land ska visserligen inte vara ett krav för att landet ska kunna utgöra personens *vanliga vistelseort*, men det är en omständighet att ta i beaktande.

8.6 Rekommendation

Domstolarna är alltså inte konsekventa i sin tillämpning av och bedömning enligt UtL. Varken när det kommer till vilket begrepp de använder sig av eller vilka kriterier de beaktar. Valet av begrepp påverkar inte valet av kriterier. Men *vanlig vistelseort* och *hemvist* har inte samma innebörd. *Vanlig vistelseort* är det begrepp som står i UtL och det är det begrepp domstolarna bör använda sig av då de prövar en statslös persons asylansökan. Också för att säkerställa förutsägbarhet och en enhetlig och rättssäker tillämpning av lagen.

Vanlig vistelseort beskriver en faktisk situation. För att avgöra var en statslös palestinier ska anses ha sin *vanliga vistelseort* bör migrationsdomstolarna i sin tillämpning av UtlL göra en bedömning av samtliga omständigheter i målet. Den asylsökande ska först och främst ha varit bosatt i landet. Domstolarna ska särskilt beakta bosättnings och vistelsens längd. Det är inte tillräckligt att denna varit endast tillfällig utan den ska ha varat åtminstone en tid. Det är inte säkert hur lång tid den måste ha varat men om personen fått någon slags koppling till ett land bör detta vara tillräckligt. En sådan koppling kan ha uppkommit genom att personen har familj, tillgångar eller arbete i landet. Denna koppling måste inte vara formell genom ett uppehållstillstånd, en registrering eller liknande. Om den sökande har en sådan formell koppling talar det såklart för att personen ska anses ha sin *vanliga vistelseort* där, men det är alltså inget krav. En persons avsikt med vistelsen i landet kan också beaktas, men inte heller en avsikt att stanna i landet varaktigt är ett krav för att landet ska utgöra hans eller hennes *vanliga vistelseort*.

En statslös person kan ha flera *vanliga vistelseorter* och migrationsdomstolarna behöver alltså inte välja vilket av flera aktuella länder som är hans eller hennes *vanliga vistelseort*.

Prövningen ska göras mot alla de länder där personen har sin *vanliga vistelseort*. Personen måste visa att han eller hon känner en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av någon av konventionsgrunderna i alla de länder som är dess *vanliga vistelseort*. Om den sökande inte uppfyller kriterierna i förhållande till något av dessa länder, och har möjlighet att återvända dit, ska han eller hon sändas till det landet.

Bilaga A

	Född/upp vuxen/bott merparten av liv	Resehandlingar/ID-kort/Registrering/andra handlingar	Legal vistelse/Uppehållstillstånd	Arbete/studier/tillgångar/familj	Senaste vistelse/senast bosatt	Återvänt för besök	Språkanalys
Endast vanlig vistelseort	UM 6408-12, UM 2672-13, UM 4057-13, UM 103-14, UM 5019-14	UM 2672-13, UM 103-14	UM 2672-13, UM 2225-14	UM 6408-12, UM 2225-14, UM 4304-14	UM 2225-14, UM 5019-14		
Endast hemvist	UM 9445-12, UM 719-14, UM 5675-14, UM 8859-14, UM 146-15, UM 2455-15	UM 9445-12, UM 719-14, UM 146-15, UM 2455-15	UM 8859-14, UM 953-15	UM 8859-14	UM 5675-14		UM 146-15
Vanlig vistelseort OCH hemvist	UM 1514-14, UM 1525-14, UM 8301-14, UM 1247-15, UM 2761-15	UM 1514-14, UM 1525-14, UM 8301-14, UM 596-15, UM 2761-15	UM 1247-15	UM 1514-14, UM 596-15		UM 596-15, UM 2761-15	
Inget begrepp	UM 4705-13, UM 991-14	UM 3782-14			UM 7622-14		
Hemvist (ID ej sannolik)							UM 628-14, UM 6884-14
Hemvist (endast bott i ETT land)		UM 4076-14			UM 8156-15		UM 5502-14
Starkast anknytning	UM 6408-12, UM 2672-13, UM 4057-13, UM 103-14, UM 2761-15	UM 2672-13, UM 103-14, UM 596-15, UM 2761-15	UM 2672-13	UM 6408-12, UM 596-15		UM 596-15, UM 2761-15	

Omständigheter i förhållande till det land som domstolen valt att göra prövningen mot.

Bilaga B

	Illegal vistelse/ tidsbegränsat uppehållstillstånd	Endast bott i landet några år/för kort vistelse	Avsikt med vistelsen	Barn född/familj medborgare	Andra dokument än ID-kort eller registrering	För svag koppling/ anknytning	Bott i landet i många år	Registrering/ UNRWA-kort	Senaste hemvist/ sju kommit till Sverige från landet	Födelse- land
Endast vanlig vistelseort	UM 6408-12, UM 2672-13, UM 103- 14	UM 6408-12, UM 2672-13, UM 4057-13, UM 5019-14	UM 6408- 12, UM 4304-14							
Endast hemvist	UM 9445-12, UM 719-14, UM 2455- 15	UM 9445-12, UM 619-13, UM 5675-14, UM 2455-15		UM 953-15		UM 9445-12, UM 5675-14, UM 953-15	UM 719-14	UM 5675-14, UM 146-15		UM 953- 15
Vanlig vistelseort OCH hemvist	UM 1514-14, UM 596-15, UM 2761- 15	UM 1514-14, UM 1525-14, UM 1247-15		UM 1525- 14, UM 8301-14	UM 8301-14, UM 8859-14					
Inget begrepp	UM 4705-13, UM 2855-13	UM 991-14		UM 991-14		UM 2855-13			UM 2855-13	

Omständigheter i det förhållande till det land som domstolen inte valt att göra prövningen mot.

9 Käll- och litteraturförteckning

9.1 Offentligt tryck

Prop. 1973:15, *Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa internationella överenskommelser på den intellektuella äganderättens område, m.m.*, Stockholm, 1973-02-02.

Prop. 1973:158, *Kungl. Majt:s proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap, m.m.*, Stockholm, 1973-09-06.

Prop. 1974:158, *Kungl. Majt:s proposition angående godkännande av Wienkonventionen om traktaträtten*, Stockholm, 1974-10-04.

Prop. 1987/88:47, *om godkännande av Wienkonventionen den 21 mars 1986 om traktaträtten mellan stater och internationella organisationer eller internationella organisationer emellan*, Stockholm, 1987-10-22.

Prop. 1996/97:25, *Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv*, Stockholm, 1996-09-20.

Prop. 1997/98:178, *Medborgarskap och identitet*, Stockholm, 1998-05-20.

Prop. 1999/2000:147, *Lag om svenskt medborgarskap*, Stockholm, 2000-06-08.

Prop. 2003/04:50, *Åtgärder för att klarlägga asylsökandes identitet, m.m.*, Stockholm, 2004-01-22.

Prop. 2004/05:170, *Ny instans- och processordning i utlännings- och medborgarskapsärenden*, Stockholm, 2005-05-26.

Prop. 2005/06:6, *Flyktingskap och förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning*, Stockholm, 2005-09-22.

Prop. 2009/10:31, *Genomförande av skyddsgrundsdirektivet och asylprocedurdirektivet*, Stockholm, 2009-10-08.

SOU 1976:39, *Hemvist - betänkande av hemvistsakkunniga*, Stockholm, 1976.

9.2 Litteratur

9.2.1 Böcker

Bogdan, Michael, *Svensk internationell privat- och processrätt*, sjunde upplagan, Norstedts Juridik, 2008.

Goodwin-Gill, Guy S. and McAdam, Jane, *The Refugee in International Law*, third edition, Oxford University Press, 2007.

Grahl-Madsen, Atle, *The Status of Refugees in International Law*, Volume 1, A.W. Sijthoff-Leyden, 1966.

Hathaway, James C. and Foster, Michelle, *The Law of Refugee Status*, second edition, Cambridge University Press, 2014.

Pålsson, Lennart, *Svensk rättspraxis i internationell familje- och arvsrätt*, andra upplagan, Norstedts juridik, 1989.

Zimmermann, *The 1951 Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 protocol: a commentary*, Oxford University Press, 2011.

9.2.2 Artiklar

Akram, Susan M, *Palestinian Refugees and their legal status: rights, politics and implications for a just solution*, Journal of palestine studies 2002 (s. 36-51) Vol. 31, No. 3,
<http://www.jstor.org/stable/10.1525/jps.2002.31.3.36> (2016-03-10).

9.2.3 Lagkommentarer

Eriksson, Tobias, Fitger, Peter, Hall, Per, Palmkvist, Ragnar, Renfors, Cecilia, Sörbom, Monika, *Rättegångsbalken m.m.*, 2015 (uppdaterad 2015-10-01), hämtad från Zeteo (2016-03-11).

Gregow, Torkel, Löfmarck, Peter, Millqvist, Göran, H. Persson, Annina, Walin, Gösta, *Utsökningsbalken*, Upplaga 4, (uppdaterad 2013-11-01), hämtad från Zeteo 2016-03-11.

9.3 Övriga källor

9.3.1 Material utgivet av FN-organ

Robinson, Nehemiah, *Convention relating to the status of stateless persons; its history and interpretation - a commentary*, World Jewish Congress, maj 1955 (nytryck utgivet av UNHCR 1997), <http://www.unhcr.org/3d4ab67f4.pdf> (2016-03-10).

UNHCR Guidelines on Statelessness no 3, *The status of stateless persons at the national level*, 2012-07-17.

UNHCR Guidelines on Statelessness no 4, *Ensuring every child's right to acquire a nationality through articles 1-4 of the 1961 convention on the reduction of statelessness*, 2012-12-21.

UNHCR, *Handbook on procedures and criteria for determining refugee status under the 1951 convention and the 1967 protocol relating to the status of refugees*, Genève, 2011.

UNHCR, *Handbook on protection of stateless persons under the 1954 convention relating to the status of stateless persons*, Genève, 2014, <http://www.refworld.org/docid/53b676aa4.html> (2016-01-20).

UNHCR, *Note on UNHCR's Interpretation of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and Article 12(1)(a) of the EU Qualification Directive in the context of Palestinian refugees seeking international protection*, 2013.

UNHCR, *Observations in the case C-364/11 El Kott and Others regarding the interpretation of Article 1D of the 1951 Convention and Article 12(1)(a) of the Qualification Directive*.

UNHCR, *UNHCR's oral intervention at the Court of Justice of the European Union - Hearing of the case of El Kott and others v. Hungary (C-364/11)*, 2012, Luxemburg, <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=4fbd1e112> (2016-01-22).

United Nations Economic and Social Council, *Report of the Ad Hoc Committee on Statelessness and Related Problems*, E/1618, New York, 17 februari 1950.

UNRWA, *Protecting Palestine Refugees*, 2015, http://www.unrwa.org/sites/default/files/protecting_palestine_refugees.pdf (2016-01-20).

9.3.2 Övrigt material

Council of Europe, 2006 *Council of Europe Convention on avoidance of statelessness in relation to state succession - the Explanatory report*, 2006-03-09, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=975803&Site=CM> (2016-03-10).

Linghede, Åsa, *De palestinska flyktingarnas särställning i Flyktingkonvention - En studie av artikel 1 D i Flyktingkonventionen och dess betydelse i svensk rätt*, Göteborgs universitet, Handelshögskolan, Examensarbete på juristprogrammet, 30 högskolepoäng, 2013.

Manko, Rafal, "*Habitual residence*" as connecting factor in EU civil justice measures, Library of the European Parliament, 2013-01-22, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130427/LDM_BRI\(2013\)130427_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130427/LDM_BRI(2013)130427_REV1_EN.pdf) (2016-02-22).

Sveriges domstolar, Kammarrätten i Stockholm, *Prövningstillstånd*, <http://www.kammarrattenistockholm.domstol.se/Om-kammarratten-/Provningstillstand/> (2016-02-16).

10 Rättsfallsförteckning

10.1 EU-domstolens praxis

Mål C-452/93 P, *Fernández*, ECLI:EU:C:1994:332.

Mål C-90/97, *Swaddling*, ECLI:EU:C:1999:96.

Mål C-523/07, *A*, ECLI:EU:C:2009:225.

Mål C-31/09, *Bolbol*, ECLI:EU:C:2010:351.

Mål C-497/10 PPU, *Mercredi*, ECLI:EU:C:2010:829.

Mål C-364/11, *El Kott*, ECLI:EU:C:2012:826.

10.2 Svensk praxis

10.2.1 Migrationsdomstolen i Göteborg

Mål nr: UM 991-14, 2014-06-17.

Mål nr: UM 1514-14, 2014-06-23.

Mål nr: UM 1525-14, 2014-09-25.

Mål nr: UM 9445-12, 2014-10-08.

Mål nr: UM 5019-14, 2015-01-16.

Mål nr: UM 5675-14, 2015-03-09.

Mål nr: UM 596-15, 2015-05-06.

Mål nr: UM 8301-14, 2015-05-11.

Mål nr: UM 4103-14, 2015-05-21.

Mål nr: UM 3270-15, 2015-11-19.

Mål nr: UM 2761-15, 2015-11-27.

10.2.2 Migrationsdomstolen i Luleå

Mål nr: UM 619-13, 2015-01-12.

10.2.3 Migrationsdomstolen i Malmö

Mål nr: UM 6408-12, 2013-06-12.

Mål nr: UM 2672-13, 2013-11-29.

Mål nr: UM 4057-13, 2014-01-28.

Mål nr: UM 598-14, 2014-04-16.

Mål nr: UM 2855-13, 2014-04-17.

Mål nr: UM 4705-4707-13, 2014-05-22.
Mål nr: UM 103-14, 2014-12-10.
Mål nr: UM 4304-14, 2014-12-17.
Mål nr: UM 4076-14, 2015-01-27.
Mål nr: UM 2225-14, 2015-01-29.
Mål nr: UM 3782-14, 2015-02-05.
Mål nr: UM 5502-14, 2015-02-12.
Mål nr: UM 1247-15, 2015-05-08.
Mål nr: UM 953-15, 2015-06-04.
Mål nr: UM 666-15, 2015-06-11.
Mål nr: UM 2447-15, 2015-07-01.
Mål nr: UM 146-15, 2015-08-20.

10.2.4 Migrationsdomstolen i Stockholm

Mål nr: UM 628-14, 2014-04-23.
Mål nr: UM 719-14, 2014-06-02.
Mål nr: UM 7224-14, 2014-11-26.
Mål nr: UM 6884-14, 2015-01-13.
Mål nr: UM 7622-14, 2015-01-30.
Mål nr: UM 8156-15, 2015-03-19.
Mål nr: UM 8859-14, 2015-04-09.
Mål nr: UM 2455-15 och 2458-15, 2015-05-28.

10.2.5 Migrationsöverdomstolen

Mål nr: MIG 2007:33, 2007-06-15.
Mål nr: MIG 2008:17, 2008-05-06.
Mål nr: MIG 2013:19, 2013-11-26.
Mål nr: MIG 2013:22, 2013-11-26.
Mål nr: UM 5147-14, 2015-12-16.